

**NOTAT TIL KOMMUNESTYRETS
STRATEGIDEBATT ØKONOMIPLAN 2014- 2017
SAMT BUDSJETT 2014.**

Kjell Fosse

Rådmann

23.9.13.

INNHOLDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING

2. FAKTADEL

2.1 Kommuneplanens hovedmål

2.2. Vedtatt økonomiplan 2013-2016

2.3 Budsjettrammer 2013 etter saldering m.m.

2.4 Befolkningsutvikling

2.5 Boligbygging

2.6 Sysselsetning

2.7 Økonomisk statusbeskrivelse

3 ØKONOMISK HANDLINGSROM

3.1 Inntektgrunnlag

3.2 Utgifts grunnlag

3.3 Investeringer

3.4 Kapitalutgifter

3.5 Lånegjeld

3.6 Balanse og handlingsrom

4. UTFORDRINGER OG MULIGHETER

5. RÅDMANNENS PRIORITERINGER

6. TABELLER

1. INNLEDNING.

Rådmannen legger hermed frem et notat som grunnlag for kommunestyrets strategidebatt for økonomiplanperioden 2014-2017. Notatet har tatt utgangspunkt i følgende dokument:

- * økonomiplan 2013-2016
- * budsjett 2013
- * regnskap 2012 med årsberetning
- * saldert budsjett 2013
- * økonomistatus pr.01.08.13
- * revidert nasjonalbudsjett 2013
- * kommuneproposisjonen for 2014
- * kommuneplanens samfunnsdel
- * kommuneplanens arealdel
- * kommunal planstrategi

Kommunestyrets strategidebatt, de opplistede dokument, økonomiseminarene samt de politiske signal og føringen som er gitt gjennom enkeltsaker vil være sentrale i rådmannens arbeid med forslag til økonomiplan for perioden 2014-2017.

De rammer og det handlingsrom som rådmannen skisserer i dette notat vil bli endra /oppdatert når forslag til statsbudsjett er blitt lagt frem. Disse endringene vil bli lagt inn i forslaget til økonomiplan for 2014 – 2017 samt forslag til budsjett for 2014.

2. FAKTADEL.

2.1 Kommuneplanens hovedmål.

I kommuneplanens samfunnsdel er det vedtatt følgende hovedmål for Stjørdal kommune:

- **Vekst og utvikling.**

Stjørdal har en balansert vekst i forhold til samfunnssikkerhet, arbeidsplasser og infrastruktur. Utbygging prioriteres til de riktige arealene i forhold til miljø, en effektiv utnyttning av eksisterende infrastruktur, et trafikkreduserende utbyggingsmønster og med en målsetting om å opprettholde bosettingen i hele kommunen.

- **Barn og ungdom.**

Stjørdal legger til rette for gode oppvekstvilkår for barn og unge slik at de gjennom kunnskap, holdninger og verdier er i stand til å mestre sitt eget liv og delta i arbeids og samfunslivet.

- **Miljø og mangfold.**

Stjørdal reduser klimagassutslipp og opprettholder biologisk mangfold.

- **Kultur.**

Stjørdal har en aktiv og inkluderende befolkning og et variert og levende kulturliv.

- **Helse og omsorg.**

I Stjørdal preges kommunens helse og omsorgstjeneste av nyskapning, forebygging og regional samhandling.

2.2 Økonomiplan 2013 -2016

Økonomiplan og budsjett skal gjennom sine mål, strategier og utfordringer følge opp de hovedmål som kommunestyret har vedtatt i kommuneplanens samfunnsdel.

Kommunestyret vedtok i sak 124 / 2012 Økonomiplan 2013 -2016 samt budsjett 2013.

Vedtatt økonomiplan med utgifts og inntektsnivå på drift samt investeringer er lagt til grunn for rullering av økonomiplanen. Dette innebærer at driftsnivået slik dette er vedtatt med endringer for årene 2014, 2015 samt 2016 vil være grunnlaget for de årlige rammene i kommende økonomiplan. Vedtatte investeringer opprettholdes.

2.3 Budsjettrammer 2013 etter saldering m.m.

Beløp i 1000kr.

ANSVAR	KOM.V.	DIV.TILT	L.Ø. 2012	SALD. 2013	DISP. POST	SENIOR -TILTAK	NY RAMME
1a Rådmann/ org. Enhet	21206		221			31	21458
1b Fellesutgifter	58351			650		-1395	57606
2 Oppvekst og kultur	458976	300	55		100	580	460011
3 Omsorg	331447					505	331952
4 Teknisk Drift	99821	-300		3142	53	279	102995
6 Politiske organ	9766						9766
8 Andre ansvarsområder	12641				87		12728
9 Finans	-992208	-276		-3792	-240		-996516
Balanse – avsetning fonds	0	0	0	0	0	0	0

Kom. V = kommunestyrets budsjettvedtak for 2013. Div.t = Teknisk flytting av tilskudd til Lånkehallen. Sald. 2013 = Gjelder 2 saker på fellesutgifter og 4 saker vedr. Teknisk Drift. Disp. post = Gjelder trafikksikkerhet, Storvika, landskamp i håndball og overformynderiet. L.Ø-12 = Gjenstående lønnsoppgjør for 2012. Seniortiltak = fordelte midler seniortiltak for 2012.

2.4 Befolkningsutvikling

Tabellen viser registrert folketall fordelt på aldersintervall for perioden siden 2002 og som prognose for årene 2013 og utover. Prognosen er fra siste befolkningsframskriving fra SSB med nedjustering av volum innvandring, endringer i levealder og flyttefrekvens for den eldste del av befolkningen mv er tatt inn.

Alders-gruppe	01.01.02	01.01.13	2013	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0-5 år	1636	1793	1843	1896	2022	2166	2209	2216	2246
6-12 år	1854	2093	2114	2167	2432	2557	2736	2810	2813
13-15år	747	1004	1009	989	974	1114	1147	1230	1259
16-19år	945	1325	1294	1298	1271	1358	1454	1538	1627
20-66år	11220	13685	13108	13685	14757	15592	16389	16897	17272
67-79år	1.532	2153	2148	2360	2834	3098	3229	3612	4098
80-89år	681	749	732	737	805	1057	1406	1590	1688
> 90 år	109	152	150	154	167	180	214	308	414
Sum	18.724	22379	22471	23286	25262	27122	28784	30201	31417

Kilde SSB, statistikkbanken

Det er en økning i befolkningen i alle årsklasser for hele perioden fram til 2040. Usikkerheten med prognosen blir større lengst ut i perioden. Av framskrivingen ser en:

- **Økning i elevtall i barnetrinnet i forhold til 2013 med 339 elever fram til 2020 og 643 fram til 2030. Fordeling av disse på soner/skolekretser vil skje gjennom en Kompaskjøring i regi av Trondheimsregionen med det første.**
- **229 flere barn i barnehagealder fram til 2020 i tillegg til en økning med 183 førskolebarn i perioden 2008-2012.**
- **Betydelig økning i antall innbyggere i yrkesaktiv alder i hele perioden.**
  -
  - **Den store økningen i antall eldre får Stjørdal først etter 2020 og 2025.**

Av kommunale behov for tjenester befolkningsøkningen vil medføre, vil rådmannen for de nærmeste årene peke på økt barnetall i barnehage og grunnskole. Kommunens skoler har i dag ikke ledig kapasitet til å dekke dette og en må snarest vurdere hvor det er mest prekært og starte planlegging ut fra dette. Hvis man bryter ned tallene på skolekrets nivå er sentrumsområdet de sonene som har klart størst behov. Også innen barnehage er det klart behov for kapasitetsøkning og det er i sentrumsområdene det kapasiteten må økes. Det må være en målsetting om bedre samsvar mellom Geografisk plassering av nye barnehager i forhold til barns bosted og i forhold til krav om redusert transport vil være en utfordring her.

2.5 Boligbygging

Kommuneplanens prognoser

Det er i samfunnsdelen satt klare mål mht utnytting av dagens infrastruktur, jordvern, trafikksikkerhet og reduksjon klimagassutslipp. Strategiene i interkommunal arealplan Trondheimsregionen mht konkurransekraft, balansert utvikling og bærekraft følges opp.

Det er i tillegg uttrykt et klart ønske om en balansert utvikling i boligbygginga i kommunen med 60 % i sentrum og 40 % utenom Stjørdal sentrum. Boligproduksjonen har de 2-3 siste årene vært lav spesielt i forhold til den høye boligbygginga Stjørdal opplevde i perioden 2004 - 2008, markedet har nå flatet ut og det rår en del usikkerhet i markedet. Gjennomsnittlig igangsatte boliger pr år for perioden 2004-2008 var 265, for perioden 2009 – 2012 var gjennomsnittet 140 boliger pr. år.

IKAP, felles arealplan for Trondheimsregionen har i sine siste prognoser basert seg på 200 boliger pr. år for Stjørdal, for neste prognose kan dette bli økte til 234. Boligproduksjonen vil naturlig variere fra år til år og hvor det er mange faktorer som innvirker på dette. Det er ingen grunn til å betvile at Stjørdal vil ha betydelig folketallsvekst også framover, hvor stor veksten blir er mer usikkert. Folketallsveksten som består av både fødselsoverskudd, netto innenlandsk flytting og netto innvandring hvorav innenlandsk flytilflytting er størst og mest varierende i vår kommune, har hatt en gjennomsnittlig årlig vekst med 318 de 8 siste årene.

Faktisk boligbygging i siste 8-års periode

Gjennom KOMPAS kjøring i Trondheimsregionsamarbeidet har vi fått tilgang til langt bedre statistikk og prognoser. Statistikken nedenfor som baseres på SSB tall og GAB viser boliger tatt i bruk i den enkelte plansoner/skolekretser i kommunen.

Nybygde boliger tatt i bruk fordelt på plansone	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Snitt pr. år 2000-2011
Skatval	7	21	27	8	22	10	11	14	13	14,8
Kvislabakken	5	2	18	11	34	1	3	4	5	9,2
Halsen	136	124	112	141	162	72	93	50	77	107,4
Haraldreina	22	2	1	2	3	3	8	8	3	6,0
Lånke	10	21	31	39	18	20	24	15	0	19,8
Elvran	3	6	1	5	0	1	6	0	4	2,9
Hegra	13	5	28	30	14	25	2	7	4	14,2
Skjelstadmark	3	0	1	3	3	1	2	3	2	2,0
Forradal	1	1	3	1	2	0	2	0	2	1,3
Flora	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0,2
Fosslia	29	130	21	4	2	41	6	8	11	28,0
Sum Stjørdal kommune	229	312	243	245	261	174	157	109	121	205,7

Kilde: Norges eiendommer 10.03.2012 SÅR 09.07.2012

Tabellen viser totalt 1.851 boligenheter som ble tatt i bruk i 8 - års periode 2004 - 2012. (avvik fra tidligere statistikk skyldes at det også er brukt igangsatte boliger og at kretsgrenser nå skal være samsvarende med skolekretser) Bygging av bosentre tidlig i perioden gir utslag i gjennomsnittet for Hegra og Skatval, i mindre grad for Halsen.

Perioden 2004-2009 viser en **stor økning i byggeaktiviteten** både i forhold til tidligere perioder i Stjørdal men også i forhold til øvrige kommuner i Trondheimsregionen. Igangsatte boliger i 2009 – 2012 har en betydelig reduksjon i forhold til foregående periode 2004 – 2009. I kommuneplanens samfunnsdel og i IKAP – Interkommunal arealplan Trondheimsregionen er det lagt til grunn **180 boliger pr. år** for perioden fram til 2020. SSB's befolkningsframskriving fra juni 2011 viser en økning i forhold til siste års framskriving, dette gjør at de nye prognosene fra Trondheimsregionen baseres for Stjørdals vedkommende på mer enn 234 boliger pr. år. Den relativt store økningen skyldes i stor grad etterslep pga lav boligbygging i de siste 4 årene.

2.6 Sysselsetning

Sysselsatte i Stjørdal årene 2000 til 2011	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Jordbruk, skogbruk og fiske	460	446	455	388	369	353	322	322	325
Industri, bergv., olje- og gassutv.	1 342	1 450	1 638	1 679	1 732	1791	1528	1605	1637
Kraft- og vannforsyning, avfallshåndtering (fra 2011)	30	30	26	27	28	35	43	144	150
Bygge- og anleggsvirksomhet	548	569	605	720	733	778	739	754	822
Varehandel, hotell- og restaurantvirk.	1 663	1708	1 755	1 905	1 945	1902	1946	1972	1945
Transport og kommunikasjon	959	1 016	1 061	1 111	1 100	1085	1167	1181	1372
Finansiell tjenesteyting	79	84	86	88	94	104	107	86	83
Forretningsm., tjenesteyt., eiendomsd.	605	600	707	781	807	949	932	897	970
Off.adm. og forsvar, sosialforsikr.	682	622	652	699	651	532	522	504	562
Undervisning	739	699	705	744	754	787	831	858	877
Helse- og sosialtjenester	1 231	1 312	1 400	1 535	1 519	1611	1657	1671	1984
Andre sosiale og personlige tjenester	273	285	298	327	341	217	229	250	253
Uoppgitt	49	38	40	34	30	36	38	42	45
I alt, alle næringer	8 660	8 859	9 428	10038	10 103	10180	10061	10328	10725
Arbeidsledige	319	288	200	164	180	303	293	256	222

Kilde: SSB statistikkbanken

Statistikken viser en betydelig sysselsettingsvekst siden 2002, jord og skogbruk, off administrasjon. Forsvar har betydelig nedgang, øvrige bransjer har til dels betydelig økning.

2.7 Økonomisk statusbeskrivelse

2.7.1 Regnskap 2012.

Driftsregnskapet for 2012 kom ut med et netto positivt driftsresultat på 20,6mill.kr. mot budsjettet 12.6mill.kr. Både for fellesutgifter (barnevern), etat oppvekst og kultur samt politiske organ var det store negative avvik mellom regnskap og budsjett. Større skatteinntang, økt rammeoverføring, et positivt premieavvik på pensjon, lav rente og ikke minst et ekstraordinært statstilskudd til ressurskrevende brukere, gjorde at regnskapet etter avsetninger kom ut med en bunnlinje med et mindre forbruk på 10.4mill.kr. Beløpet ble tilført disposisjonsfondet.

I budsjettet for 2012 samt ved saldering av budsjett 2012 ble det gjort tiltak for å styrke områder budsjettmessig hvor det over tid har vært betydelig avvik mellom budsjett og reelle utgifter.

2.7.2 Økonomistatus pr. 31.8.13 – prognose 2013

Beløp i 1000 kr

Ansvarsområde	Avvik pr. 31.08. 13	Prognose pr. 31.12.13
Rådmann / organisasjonsenheten	200	-500
Fellesutgifter inklusive barnevern	-5700	-8000
Oppvekst og kultur	-5700	-10500
Omsorg	-1300	- 4000
Teknisk drift	500	3600
Politiske organ	-1700	- 1900
Diverse ansvarsområder	- 300	- 300
Finans	-10900	-11500
Sum	-24700	-33100

Økonomistatus pr. 31.8 2013 og prognoser ut 2013 viser tydelig at det ikke er samsvar mellom aktivitetsnivå – kostnader og budsjett. En detaljert gjennomgang synliggjør utfordringene med store kostnadsposter. Nedenfor følger en kort beskrivelse av avvikene på sektorer med samla avvik pr. 31.8 2013 på over 1mill.kr.

Kommentar -avvik pr. 31.08.2013.

Fellesutgifter.

- Barnevern -2,5 mill. kr.
- IKT -1,7mil.kr.
- Pasientskadeforsikring, KS- kontingent, arkiv – 1 mill.kr.

Etat oppvekst og kultur

- Grunnskole/SFO -3,3 mill.kr.
- Kultur -1.8mill.kr.

Etat omsorg.

- Sosialtjenester /NAV -2,9mill.kr.
- FIDES -1.5mill.kr.
- Helse/legetjenesten/fysioterapiavtaler – 1,6 mill.kr.
- Halsen sykehjem (NORO-epidemien) -1,1 mill.kr.
- Etatsadministrasjon/bosentra/sonene/tilskudd ressurskrevende tjenester + 5,3 mill.kr.

Teknisk drift.

- Brann og redning -0,8mill.kr.
- Renhold -0,8mill.kr.
- Leieinntekter Tangen 2,3 mill.kr.

Politisk Ansvar

- Godtgjørelser/frikjøp folkevalgte – 1,4mill.kr.

Finans

- Kapitalutgifter -1,2mill.kr. grunnet tidligere låneopptak – svak likviditet
- Investeringskompensasjon – 1,2mill.kr.
- Vertskommunetilskudd – 0,5mill.kr.
- Momskompensasjon – 4,0mill.kr.
- Skatt -4,0mill.kr. Skatteanslag justert opp av kommunestyret med 5mill.kr. – prognosene i følge revidert nasjonalbudsjett er ikke justert.

3. ØKONOMISK HANDLINGSROM

3.1. Inntektgrunnlag

3.1.1 Innledning

Rammetilskudd og skatter er ført opp slik de fremkommer i kommuneproposisjonen for 2014 samt KS sine prognosemodeller. Skatt og rammetilskudd er i tillegg vurdert opp mot den reelle veksten Stjørdal har hatt i folketall de siste årene og som forventes å fortsette fremover.

Endringer i inntektsanslagene som vil være en følge av fremlegget til statsbudsjett for 2014 vil bli innarbeidet i forslaget til økonomiplan og budsjett.

Generelle og øremerka statstilskudd er ført opp med beløp og føringer som ligger i kommuneproposisjonen. Endringer som eventuelt kommer i fremlegget til statsbudsjett vil bli innarbeidet i forslaget til økonomiplan og budsjett.

Satsene for egenbetaling og avgifter er justert opp for prisstigning og i forhold til selvkost der dette skal gjelde.

Finansinntekter er beregna ut i fra inntekter i 2012, inntektsutvikling i 2013 og prognosene for rentenivået fra Norges Bank.

Overgangsordning i inntektssystemet - INGAR- er tatt inn som økt inntekt.

3.1.2. Rammetilskudd + skatter

Rådmannen forventer ingen vesentlig endring i skattenivået når det gjelder innteks- og formuesbeskatningen i økonomiplanperioden.

I kommuneproposisjonen for 2014 har Regjeringen lagt inn en generell vekst til kommunene. For Stjørdals vedkommende er dette beregnet å utgjøre i overkant av 20 mill.kr fra og med 2014. Dette er i tråd med KS sin beregningsmodell. Utover dette finner rådmannen – i tråd med gjeldende økonomiplan – også å legge inn en økning i skatt og rammeoverføringer ut i fra forventet folkevekst i Stjørdal. I tillegg forutsetter rådmannen at størrelsen på det ordinære skjønnet som var på 3.4 mill.kr. i 2013 også blir videreført med samme beløp i økonomiplanperioden.

3.1.3. Generelle statstilskudd.

I forslag til økonomiplan for 2014-2017 har rådmannen lagt til grunn følgende inntektsanslag sett i forhold til regnskap 2012 og budsjett 2013 for de generelle statstilskuddene, se kommentar etter tabellen:

Tall i 1000 kr.

A.92000. Generelle Statstilskudd	2012 Regnskap	2013 Budsjett	2014 Budsjett	2015 Budsjett	2016 Budsjett	2017 Budsjett
Investeringskompensasjon skole og svømmeanlegg	2280	4000	4000	4000	4000	4000
Investeringskompensasjon omsorg/sykehjem	4390	5400	5400	5400	5400	5400
Vertskommunetilskudd	10256	11000	11000	11000	11000	11000
«Skolepakken»	1001	1100	1100	1100	1100	1100
Sum	17927	21500	21500	21500	21500	21500
A.92300: Generelle tilskudd flykninger	25228	24750	24750	24750	24740	24750

Investeringskompensasjon omfatter rente og avdragskomp. for den tidligere "Skolepakka", nyere skolebygg og svømmeanlegg samt for omsorgsboliger.

Investeringskompensasjon for omsorgsboliger og skolebygg justeres ned både fordi renten er vesentlig lavere enn det som i tidligere økonomiplaner var lagt til grunn samt at volumet var satt for høyt.

Vertskommunetilskuddet som kommunene mottar som tidligere vertskommune for mennesker med mer omfattende tjenestebehov er i gjeldende økonomiplanperiode ført opp med 11.1 mill.kr årlig. Dette videreføres i forslag til ny økonomiplan.

De generelle statstilskuddene vedr. flyktninger ble i budsjettet for 2013 oppjustert med 3,5 mill.kr. til 24,75 mill. kr. Dette er i tråd med antall flyktninger som kommunen mottar. Beløpet på 24,75 mill.kr. videreføres for hele økonomiplanperioden.

3.1.4. Finansinntekter.

Dette omfatter bl.a. kommunens renteinntekter og netto renter på forvaltningslån, mens avdrag forvaltningslån skal føres i investeringsbudsjettet. I praksis innebærer dette at det er en overføring av midler fra drift til investeringsbudsjettet. For 2013 er det budsjettert med 3,05 mill.kr. Rådmannen viderefører dette beløpet i hele økonomiplanperioden.

I driftsregnskapet for 2012 utgjorde kapitalinntektene inkl. forvaltningslån 9,9 mill. kr, mens det var budsjettert med 9,3 mill. kr. I budsjett 2013 er ført opp 11,3 mill.kr. Rådmannen

baserer seg på å videreføre nivået fra budsjett 2013, dvs. det budsjetteres med en årlig renteinntekt på 11,3mill.kr. i økonomiplanperioden 2014 -2017.

3.1.5. Egenbetaling.

Satsene for egenbetaling og på kommunale avgifter er justert opp i samsvar med anslag for prisvekst slik dette fremkommer i kommuneproposisjonen. For selvkostområder blir satsene justert i henhold til regelverket for selvkost. Grunnet de store investeringene som kommer på vannforsyning og avløpsanlegg i økonomiplanperioden er vann og avløpsavgiftene økt ut over forventet prisstigning for å ivareta selvkost på området.

3.1.6. Andre inntekter

Stjørdal kommune har ingen andre egne inntekter av varig karakter som kan legges inn i driftsbudsjettet. Kommunen har noen leieinntekter. Disse er imidlertid ikke varige og bør derfor ikke tas inn som grunnlag for beregning av rammer.

3.2. Utgifts grunnlag driftsbudsjett

3.2.1. Innledning

Utgiftene i forslag til økonomiplan 2014 -2017 samt budsjett 2014 legger til grunn opprinnelig budsjett for 2013 med kostnadsreduksjoner og økte kostnader slik disse er vedtatt i økonomiplan 2013– 2016. Dette sammen med kapitalutgifter og satt opp i mot inntektsgrunnlaget gir rammer for kommende økonomiplanperiode 2014-2017.

3.2.2. Lønns og prisutvikling

Ved sammenstillinger over flere år er det vanlig å eliminere den forskjellige lønns- og prisutviklingen en kan ha fra år til år ved å foreta sammenligningen i faste priser. Endringer i tallene vil dermed da beskrive en aktivitets-/omfangsendring. Rådmannen vil derfor som for tidligere år fremstille alle tall i faste priser i sitt strateginotat for 2014- 2017.

3.2.3. Pensjonskostnader

Av regnskapsforskriftene om årsregnskap og årsberetning § 13 går det fram hvordan regnskapsføringen av pensjon skal finne sted.

På grunnlag av dette fattet kommunestyret vedtak om at premieavviket for 2002 (og dermed også for de senere års avvik) skulle fordeles med 1/15 over de neste 15 år. Premieavviket vil variere mye fra år til år. Et evt. stort positivt premieavvik må følgelig ikke settes inn i produksjonen, men helst gå til fondsavsetninger, evt. gå med til å dekke underskudd. Dessuten skal jo et positivt premieavvik ett år fordeles som en utgift igjen over de neste femten år, mens et negativt premieavvik ett år skal fordeles som en positiv inntekt over de neste 15 år. Over tid "skal" de positive og negative premieavvik gå i balanse.

Fra og med 2012 ble det endringer knyttet til føring av pensjonskostnader. Dette vil gå på fordeling av avvik samt kostnader grunnet endra avkastningskrav. Premieavvik skal fra og med 2012 fordeles over 10 år og ikke som premie. Finanstilsynet har med virkning fra 2012 satt ned beregningsrenten (garantert avkastning) for ny pensjonsopptjening i livsforsikring til maksimalt 2,5 %. Reduksjonen i beregningsrenten er foretatt av hensyn til soliditeten i pensjonsordningene, på bakgrunn av et lavt nivå på langsiktige renter. Dette bidrar til en betydelig økning i behovet for premieinnbetalinger til tjenstepensjonsordningene i 2012 sammenlignet med 2011.

Finanstilsynet forventer at et nytt solvensregelverk (Solvens II - direktivet) vil tre i kraft 1.januar 2014. Det vil innebære et høyere kapitalkrav for pensjonsordningene.

Et stadig økende akkumulert premieavvik er ei utfordring og staten må gjøre noe med dette. Rådmannen vil her også påpeke den likviditetsmessige utfordringen ved at en betaler mer enn det som bokføres og fremkommer som regnskapsførte pensjonsutgifter.

Rådmannen vil budsjettere med et beløp på 6 mill.kr. år i økonomiplanen som skal gå til finansiering av fordelt årlig premieavvik. Dette er identisk med vedtatt budsjett for 2013.

3.2.4. Lønnsreserven

Avsetningene til fremtidige lønnsøkninger er gjort på en samlet post for hele kommunen under ansvar 9 Finans. Posten skal både dekke selve lønnsøkningene og nødvendig pensjons- og arbeidsgiveravgift i den sammenheng. Rådmannen har for årene 2014-2017 avsatt 25 mill.kr. årlig i lønnsreserve. Dette tilsvarer det gjennomsnittlige nivået en har hatt de senere år.

3.2.5. Saldering budsjett 2013 - videreføring i økonomiplan 2014- 2017.

Ved saldering av budsjett 2013 ble det ikke fattet vedtak som har varige driftskonsekvenser for årene i økonomiplanen.

3.2.6. Økte / nye varige utgifter ut i fra kommuneproposisjonen 2014.

I vedtatt kommuneproposisjon for 2013 har staten ikke foretatt vesentlige oppgave endringer mellom stat og kommuner og det er heller ikke lagt opp til nye oppgaver / reformer som medfører større økonomiske konsekvenser for kommunens utgifter.

Det er usikkerhet angående medfinansiering på psykiskhelse og rusomsorg som sannsynligvis vil komme i perioden.

3.3. Investeringer.

3.3.1. Innledning.

Det vises til vedlagte oversikt over investeringsprosjekter med investering. Rådmannen legger opp til at de investeringer som ligger i vedtatt økonomiplan 2013-2016 opprettholdes ved rullering av økonomiplanen. For 2017 foreslås en større reduksjon i investeringsvolumet.

Rådmannen opprettholder bevilgningen til ny barneskole i Hegra. Gjennom arbeidet med detaljert skredkartlegging vil det komme fram om det er mulig å bygge skolen på den ønska tomten. Som en oppfølging av skredkartleggingen må det utarbeides hvilke sikringstiltak som må iverksettes og kostnadene til disse. Dette må være med i beslutningsgrunnlaget. Kostnader knytta til skredsikring vil bli fremma som egen sak når nødvendig grunnlagsmateriale foreligger. Dette vil ikke foreligge innen tidspunkt for fremlegging av økonomiplan 2014 -2017.

3.3.2. Vedtatte investeringsprosjekt.

Rådmannen vil gi en kort omtale av vedtatte investeringsprosjekt fra økonomiplan 2013 - 2016. For kun få av prosjektene foreligger det grundige utarbeidede forprosjekt med kostnadsoverslag. Investeringspostene må derfor sees på som rammebeløp.

- **Kontorplasser – NAV – Værnes regionen – Stjørdal kommune.**

Det er stort behov for flere kontorplasser og møterom knytta til rådhuset. Behovet er først og fremst retta innenfor områder kommunene i Værnesregionen har lagt til Stjørdal. Både barnevernet, PPT tjenesten, stillinger knytta til samhandlingsreformen og sekretariat/prosjektarbeid mangler arbeidsplasser. Rådmannen ser for seg både ei snarlig midlertidig løysning og på sikt ei mer permanent løysning. Den midlertidige løysningen vil være å leie areal eksternt. På permanent basis så vil løysningen enten være å bygge ut rådhuset eller erverve bygg i nærheten som kan knyttes til rådhuset. I gjeldende økonomiplan er det satt av 20mill.kr. til nye kontorarbeidsplasser med en utvidelse av rådhuset.

- **Rehabilitering rådhus.**

Deler av rådhuset er i dårlig bygningsmessig stand og både Arbeidstilsynet samt leietakere har påpekt dette og tiltak må settes i verk. Primært så går dette på skifte av vinduer og isolering av yttervegger. I økonomiplanen er det avsatt 15mill.kr. til rehabilitering – primært skifte av vinduer. Beløpet økes til 18 mill.kr. grunnet økte kostander knytta til vindusutskifting og isolering. Rådmannen legger til grunn at investeringene vil føre til reduserte årlige energikostnader.

- **Hegra barneskole - rehabilitering av ungdomsskolen.**

Det er vedtatt en samla bevilgning på 160mill.kr med startbevilgning i 2014 på10mill.kr. Usikkerhet knytta til grunnforhold kan medføre forsinket byggestart. Det kan bli nødvendig med investeringer til sikringstiltak dersom skolen skal bygges på ønska tomt. Geotekniske undersøkelser vil avklare dette.

- **Barnehager.**

I gjeldende økonomiplan er det avsatt 83 mill.kr. til utbygging av barnehager (Kvislabakken, Sandskog og Elvran). Prosjektet Sandskog barnehage er stanset. Det arbeides med å få frem et revidert prosjekt med målsetting om reduserte utbyggingskostnader.

- **Uteanlegg skoler og barnehager.**

Det er avsatt totalt 2,4 mill.kr. til uteanlegg skoler og barnehager. Et omfattende statlig regelverk knytta til installasjoner for uteleker drar kostnadene opp.

- **Lånke Bosenter.**

Det er avsatt 3mill.kr. i 2013 til oppussing av 16 rom slik at de kan tas i bruk som korttids/avlastningsplasser.

- **Boliger jfr. Boligsosialhandlingsplan.**

Med bakgrunn i vedtatt boligsosial handlingsplan ble de årlige brutto investeringene økt fra 5mill.kr. til 10 mill.kr. Ved bygging av disse boligene får kommunen tilskudd fra Husbanken og kostnadene ved den resterende finansiering dekkes gjennom husleie. Dette er prosjekt som skal gå til selvkost.

- **Opparbeidelse friluftsområder og parker.**

Gjelder opparbeidelse av friområder og parker i hele kommunen. Det er avsatt 1,1 mill.kr. pr. år.

- **Tursti Storvika / Vikan.**

Det ble avsatt 1,0mill.kr. i 2014 i tillegg til 1,5 mill.kr. avsatt på budsjett for 2012.

- **Opparbeidelse av Blinkbanen.**

Kommunestyret har vedtatt at Blinkbanen skal opparbeides som park og friområde. Det er avsatt 6,00mill.kr. i økonomiplanen. En stor del av investeringen vil bli finansiert via utbyggingsavtaler.

- **Langøra Nord.**

Det avsatt 2,00 mill.kr. i 2014 i tillegg til tidligere bevilging på 2,00mill.kr.. Det er mye som må tilrettelegges når allmenheten skal ha adgang til Langøra Nord. Ut fra rapporter som er lagt frem knytta til fugler og flytrafikk er det nødvendig å få en nærmere avklaring hvor store disse utfordringene blir dersom flere folk enn de som har båter skal få adgang til deler av Langøra. Om det blir bru til Langøra Nord og på hvilken måte dette kan skje får sin første avklaring i kommunedelplan Langøra som er under behandling.

- **ENØK.**

Årlige beløp til ENØK tiltak ble økte fra 0,5 mill.kr. pr. år til 0,75 mill.kr.

- **Ekstra ordinært vedlikehold bygg.**

Årlig bevilgning til større vedlikeholdsarbeider som ikke kan tas over drift ble økt fra 0,50mill.kr. pr. år til 1,0mill.kr.

- **Tomtemodning boliger.**

Tomtemodning boliger er et område med selvkost der salg av tomter skal dekke kommunes kostnader til erverv og opparbeidelse. I praksis vil kommunen ved opparbeidelse av felt måtte forskuttere investeringene da det alltid tar noe tid før tomtene blir solgt og inntekt kommer. Årlig er det avsatt 7,50 mill.kr.

- **Hangar Ydstines.**

Investeringskostnaden ble økt med 3,50mill.kr.forhold til tidligere bevilgning på 3,00mill.kr.

- **Maskinpark utskiftingsplan.**

Det er vedtatt avsatt 1,50mill.kr. årlig til å gjennomføre en systematisk utskifting av eldre maskiner.

- **Vannverk.**

Vannforsyning skal være et selvkostområde som innebærer at kapital og driftsutgifter skal dekkes ved inntekt fra vannavgifter. De store investeringene – totalt 156mill.kr. vil medføre økte vannavgifter. Disse avgiftene er imidlertid lave i dag målt opp mot en rekke andre kommuner. En vesentlig del av investeringene vil være knytta opp mot kravet til en godkjent reservevannforsyning for kommunen.

- **Avløp.**

I løpet av økonomiplanperioden må det bygges nytt sentralavløpsrenseanlegg til erstatning for dagens som har nådd kapasitetstaket og heller ikke har en teknologi og renseprosesser som en må ha. Bygging av nytt sentralrenseanlegg som skal være operativ i langt

tidsperspektiv. Anlegget skal håndtere økte avløpsmengder grunnet veksten i Stjørdal samt nye miljøkrav. Det er avsatt 205mill.kr. i økonomiplanen til utbygging vannforsyning.

- **Kommunale veger.**

Totalt er det avsatt 44mill.kr. til nyanlegg og utbedring kommunale veger. I dette beløpet ligger 15mill.kr. i tilskudd fra utbyggere gjennom utbyggingsavtaler. I beløpet på 44mill.kr. ligger også prosjekt utbedring / omlegging av kommunal veg i Tomtbakkan.

- **Sykkelbyprosjektet.**

Kommunestyret har vedtatt overordna sykkelplan for Stjørdal. Kommune har i to år mottatt statlige midler til realising av sykkelplanen. Det er forutsatt en kommunal medfinansiering. Det er lagt inn en årlig egenandel på 0,5 mill.kr. pr. år. i økonomiplanen.

- **Gatelys.**

Årlige beløp til utbedring av gatelys/ utskifting av armatur til mer energibesparende løsninger er satt til 0,60 mill.kr.

- **Div. redningsutstyr, brannbiler m.m.**

Årlig beløp til div. redningsutstyr, brannbiler m.m. er satt til 0,50 mill.kr.

- **Nødnett**

Etableringen av et nødnett er vedtatt av Stortinget og den landomfattende utbyggingen skal være ferdigstilt innen 2015. Utbygging og prosessen rund nødnett vil omfatte Trøndelagsfylkene i 2014. Innføring av det nye nødsambandet vil omfatte Stjørdal etter planen i fase 4. Stjørdal kommune (SBRT) mottar nytt samband og skal ta dette i bruk ved årsskifte 2014 2015.

I forbindelse med leveransen/mottakelse av nytt sambandsutstyr ved årsskifte, vil kostnadene i innfasingen med et nytt nødnett for SBRT beløpe seg til ca. 1,5 mill. Investeringskostnaden innebærer installering av nye radioer, repiter/forsterker i biler, montering, garnityr til radioer og opplæring i det nye sambandet.

- **Næringsareal.**

Stjørdal har de siste årene solgt betydelig næringsareal. Det er viktig også å ha fokus på opparbeidelse av nye områder og ikke bare på salg. Opparbeidelse og salg av næringsareal skal være selvfinansierende for kommunen. I realiteten blir det alltid en periode hvor kommunen må forskuttere erverv og utbygging. Disse kostnadene vil belaste kommunens likviditet. Det er avsatt samla 16mill.kr. til erverv og utbygging av næringsareal.

- **Bypark på Husby jordet.**

Det er i gjeldene økonomiplan avsatt 29mill.kr.til bypark. Gjennom utbyggingsavtaler vil kommunen over tid få dekket det meste av utbyggingskostnaden, men kommunen må stå for finansiering, forskuttering og får den økonomiske belastningen i en årrekke.

- **Kjørerampe / kulvert i Sandgata.**

Det er avsatt 57., mill.kr. til kjørerampe og kulvert i Sandgata. Opprinnelige planer er fraveket da de medførte en alt for høy kostnad. Nye løsninger er under planlegging med den forutsetning å redusere investeringene. Over tid vil kommunen gjennom anleggsbidrag og utbyggingsavtaler få dekket deler av investeringene.

- **Parkeringsanlegg UP1.**

Det e avsatt 17,5mill.kr. til parkeringsplasser knytta til Sandgata. Hele parkeringsløsningen under Husbyjordet er under planlegging. Det må tas høyde for en langt større utnyttelse enn tidligere vurdert. Dette medfører økte investeringskostnader. Kapital og driftsutgifter vil kunne dekkes ved brukerbetaling og ikke gå ut over kommunens lovpålagte primæroppgaver.

- **Kirkedel kulturhus.**

Det er i avsatt totalt 55,00 mill.kr i gjeldende økonomiplan i tillegg til bevilgning på 10,00mill.kr. i 2012 til kirkedel i nytt kulturhus (kirkerom samt kontorer for den kirkelige administrasjon).

3.3.3 Investeringer i 2017.

For 2017 foreslår rådmannen en samla investering på 113millioner kroner mot 270millioner i snitt for de foregående år i økonomiplanen. Så presset som kommunens økonomi er må investeringene ned og dermed kapitalutgiftene.

Innen for vann og avløp kommer investeringene i 2017 tilbake på mere normalt nivå med samla beløp på 27millioner mot 100 millioner i snitt de tre foregående år. Målsettingen er at både reservevannforsyning samt oppgradering av sentralrenseanlegget skal være ferdig innen 2017. Kommunen vil da ha en vannforsyningsikkerhet i tråd med statlige myndigheters krav og en god leveringssikkerhet overfor kommunens innbyggere og næringsliv. Et fremtidsretta avløpsanlegg dimensjonert for å ta en videre vekst i folketall forventes å være i drift i løpet av 2017.

Det foreslås videre en bevilging i 2017 på 25mill.kr. til utbygging av Halsen barneskole. Dette må sees på som et trinn to. Bevilgningen i 2012 på 15mill.kr. vil være byggetrinn en. Det er viktig å se byggetrinn en og byggetrinn to i sammenheng for å få en best mulig planløsning.

Rådmannen foreslår 12.5millioner kr. i 2017 til utbygging av Skjelstadmark skole. Det må påregnes at en utbygging av barnehagen vil kreve sikringstiltak for leirras.

3.3.4 Andre investeringer.

Bergkunstmuseum.

Rådmannen vil vise til det som ble skrevet om Bergkunstmuseet i økonomiplan 2013-2016. Siden økonomiplanen ble vedtatt har det skjedd en markant positiv utvikling i prosjektet som gjør en realisering mulig. Prosjektet har etter dialog med Riksantikvaren fått en endret utforming i forhold til tidligere planer, plassering i feltet er noe justert og arealet er redusert fra ca. 1700m² til ca. 1200m². Reviderte planer vil bli lagt til grunn i det videre arbeidet med å få en godkjent reguleringsplan for Bergkunstmuseet. Reviderte kostnads kalkyler opererer med en rammekostnad på prosjektet på 80 mill.kr. Bygget forutsettes finansiert gjennom en kostnadsfordeling mellom stat, fylke og kommune. Staten har bevilget 13,5mil.kr., fylkeskommunen har bevilget 14,3mill.kr. og Stjørdal har tidligere bevilget 8mill.kr. Av kommunens bevilgning så er ca. 4mill.kr. brukt knyttet til tidligere prosjekt, planlegging, forarbeider m.m. Av samla beregna rammekostnad på 80mill.kr. er det derfor på plass ca.33mill.kr. og det gjenstår 47mill.kr. Det arbeides for å få økt bevilgningene fra stat og fylkeskommune da disse tok utgangspunkt i kostnadsoverslag som ligger mange år tilbake. Når det foreligger en nærmere avklaring fra stat og fylkeskommune vil rådmannen fremme sak. Dersom tall foreligger før økonomiplanen legges fram vil dette bli tatt i kommende økonomiplan / alternativt ved rullering av økonomiplanen i 2014.

3.3.5 Andre prosjekt med konsekvenser for kommunens økonomi..

Kulturhuset.

Kulturhuset er under bygging av Stjørødal Kulturutvikling AS. Investeringskostnadene skal ikke inn i kommunens budsjett. Rådmannen forholder seg til de tall og opplysninger som kommer fra selskapet. Det har ikke kommet frem opplysninger som tilsier at andre beløp til leie og drift enn det som ligger inne i eksisterende økonomiplan må endres. Etter som prosjektet skrider frem og selskapet får nødvendig finansiering på plass så vil grunnlaget for det som blir kommunens utgifter sikrere. Det er ikke avklart hvem som skal dekke kapital og driftsutgifter for parkeringsanlegget knytta til kulturhuset. Dette vil utgjøre ca. 2.5mill. på årsbasis. Rådmannen legger til grunn at disse kostnadene belastes brukere av parkeringsanlegget og ikke skal være en utgiftspost på kommunens budsjett. I SKU arbeides det nå kontinuerlig både i forhold til finansiering og driftsopplegg. Rådmannen vil fremmet nødvendige saker for kommunale organ der det er vedtak som tilligger kommunen når grunnlag for slike saker foreligger fra SKU.

3.3.6. Oppsummering investeringer.

Beløp i 1000kr.

	2014	2015	2016	2017
Sentraladministrasjon/fellesutgifter	26500	11500	4000	4000
Etat oppvekst og kultur	52200	54700	101700	39200
Etat omsorg	11100	11100	11100	11100
Etat teknisk drift	170350	216950	111950	57950
Kirkelig fellesråd	21300	1300	1300	1300
SUM INVESTERING	281450	295550	230050	113550

3.3.7 Finansiering investeringer 2014 – 2017.

Det er lagt til grunn prosjekt vedtatt i økonomiplan 2013-2017, oppfinansiering av prosjekt som ligger inne i planen samt rådmannens forslag til nye investeringer.

Beløp i 1000kr.

	2014	2015	2016	2017
Egenandel inklusive lån	216860	259900	192500	88500
Mva., tilskudd, refusjon, utbyggingsavtaler, tomtesalg	646590	35650	37550	25050
SUM	281450	295550	230050	113550

3.3.8 Nye låneopptak i perioden 2014-2017 – ajour pr. medio juli 2013.

2014	2015	2016	2017
208mill.kr.*	260mill.kr.	193mill.kr,	89mill.k.r

* Det er ikke regnet med låneopptak til parkeringsanlegg på Husbyjordet.

3.4 Kapitalutgifter

3.4.1 Grunnlag kapitalutgifter.

Da minste gjennomsnittlig årlig avdragstid etter departementets beregningsregel ligger noe i overkant av 30 år, forutsettes nye opptak av lån i økonomiplanperioden å bli gjort til 30 år. Når det gjelder renteforutsetninger er det lagt til grunn en sats på 3,0 % i 2014 og 2015, 3,5 % i 2016 og 4,0 % i 2017.

Startlån er forutsatt og avdras over 20 år og med en gjennomsnittlig rentesats på 4 % for hele økonomiplanperioden 2014 – 2017, jfr. vedlegg: Nye låneopptak i perioden 2014 – 2017. À jour pr. primo august 2013.

Hva angår eksisterende lånemasse er denne beregnet etter gjeldende vilkår pr. medio august, men på p.t. – lån er det forutsatt en renteøkning på 0,2 % i gjennomsnitt i 2014, 0,7 % i 2015, 1,2 % i 2016 og 1,7 % i 2017 i forhold til rentenivået pr. august 2013, jfr. vedlegg: Oversikt over renter og avdrag i økonomiplanperioden 2013 – 2016, samt oversikt over renter i vedtatt økonomiplan sammenlignet med forslag til økonomiplan 2014 – 2017.

Forutsetninger:

	Avdragstid	R- 2014	R-2015	R-2016	R-2017
Ordinære lån	30	3,0 %	3,0 %	3,5 %	4,0 %
Startlån	20	4,0 %	4,0 %	4,0 %	4,0 %

3.4.2 Momsrefusjon investeringer.

Ordningen for momsrefusjon på investeringer innebærer at 100 % av momsrefusjonen skal føres som fradrag på investeringene i 2014. Dette betyr at i 2014 skal hele momsrefusjonen gå til fradrag på investeringskostnadene. I skjema for investeringer med finansieringsbehov er dette lagt inn.

Investeringer som er omtalt i dette kapitlet i strateginotatet er ført opp bruttokostnad dvs. at merverdiavgift er inkludert.

3.4.3 Kapitalutgifter nye låneopptak.

Beløp i 1000kr.

	2014		2015		2016		2017	
	R	A	R	A	R	A	R	A
208mill.kr. pr.17/ -14	3120	3467	6032	6933	6795	6933	7488	6933
260mill.kr. pr.1/7 -15			3900	4333	8797	8667	9707	8667
193mill.kr. pr.1/7 -16					6755	3217	7462	6433
89mill.kr. pr.1/7-17							1780	1483
DELSUM	3120	3467	9932	11266	22347	18817	26437	23516
50mill.kr. pr. 1/7-14	1000		1900		1800		1700	
50mill.kr. pr. 1/7-15			1000		1900		1800	
50mill.kr. pr. 1/7-16					1000		1900	
50mill.kr. pr. 1/7- 17							1000	
TOTALSUM	4120	3467	12832	11266	27047	18817	32837	23516

Avdrag startlån føres i investeringsregnskapet.

3.4.4. Samla renter og avdrag i økonomiplanperioden 2014-2017

Eksisterende lånemasse med p.t.-rente forutsatt å få en renteøkning på 0,2 % i 2014, 0,7 % i 2015, 1,2 % i 2016 og 1,7 % i 2017.

	2014		2015		2016		2017	
	R	A	R	A	R	A	R	A
Liste pr. 2.7 – 2013	48285	76156	45834	76156	43503	75119	40998	72609
Nye lån 2014-2017	4120	3467	12832	11266	27047	18817	32837	23516
Renteøkning p.t. lån – eks.lån	1600		6100		11700		17000	
Delsum	54005	79623	64766	87422	82250	93936	90835	96125
Deflasjon 1 % p.a.			-648	-874	-1637	-1869	-2698	-2855
Delsum	54005	79623	64118	86548	80613	92067	88137	93270
Fratrekk startlån		-9000		-10000		-11500		-13000
SUM	54005	70623	64118	76548	80613	80567	88137	80270

3.4.5. Oppsummering kapitalutgifter.

Beløp i 1000kr.

	2014	2015	2016	2017
Kapitalutgifter gjeldende økonomiplan	117900	132200	150400	154400
Økte kapitalkostnader (Renteendringer, opp finansiering prosjekt, nye prosjekt)	6700	8400	10800	14000
Kapitalutgifter i forslag til ny økonomiplan	124600	140600	161200	168400

3.5. Lånegjeld.

3.5.1 Lånegjeldens sammensetning pr. 31.12.12 (i 1000 kr)

Statsbanker:

Husbanken	191705	
Kommunalbanken	1020064	<u>1.211769</u>

Andre låneinstitusjoner:

Lokale banker	37337	
Kredittforetak	118598	
KLP	124996	
Andre	<u>1.800</u>	<u>282731</u>

Totalt **1.494500**

3.5.2 Lånegjeldens utvikling i årene 2005 -2013 pr. 31/12. (Beløp i mill. kr)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Total lånegjeld	733	815,1	839	996**	1132	1310	1440	1495	1668*)

*) Anslag

***) Inklusive 48 mill.kr i forskuttering til Havnekrysset. Lånet er tilbakebetalt i løpet av 2009.

3.5.3. Lånegjeldens utvikling i økonomiplanperioden 2014 -2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Total Lånegjeld	1668*)	1846*)	2068*)	2218*)	2261*)

*)Anslag

3.5.4. Fordeling låneopptak 2013 - 2017

Beløp i mill.kr.

LÅNETYPE	2013	2014	2015	2016	2017	SUM	SUM I %
Startlån	50	50	50	50	50	250	21
Andre selvfinansierende lån	46	84	182	92	38	442	37
Ikke selvfinansierende lån	147	124	78	101	51	501	42
Sum låneopptak	243	258	310	243	139	1193	100

3.5.5.Samla oversikt fordeling lån total lånemasse.

Fordeling av samlet lånegjeld 20109 -2017 (beløp i mill.kr.):

	R2010	R2011	R2012	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017
Br. lånegjeld	1310	1440	1495	1668	1846	2068	2218	2261
Startlån	112	138	175	216	257	297	335	372
Netto lånegj.	1198	1302	1320	1452	1589	1771	1883	1889
Herav selv-finansierende	404	430	457	482	541	696	759	768
Ikke selv-finansierende	794	872	863	970	1048	1075	1124	1121

3.5.6.Netto lånegjeld kr. pr. innbygger.

Netto lånegjeld er brutto lånegjeld fratrukket startlån (Husbanken)

Tabellen viser en sammenligning mellom Stjørdal kommune og noen utvalgte kommuner.
Regnskapstall 2012.

Stjørdal	Malvik	Levanger	Verdal	Steinkjer	N.T.lag	Kostragr.13
57938	44864	61394	65974	31612	56639	40590

3.6. Balanse og handlingsrom.

3.6.1. Balanse.

Med utgangspunkt i forutsatte utgifter og inntekter er satt opp rammer balanse og handlingsrom for økonomiplanperioden.

Rammene er basert på en videreføring av budsjett 2013. Rådmannen har ikke funnet økonomi for å iverksette nye driftstiltak og øke utgiftene ut over de endringer i økte og reduserte utgifter som ligger i eksisterende økonomiplan. Tvert i mot vil det være behov for kutt for å oppnå balanse såfremt det ikke gjøres noe på inntektssiden

ANSVAR	KOM.V.2013	2014	2015	2016	2017
Rådmann/ org. Enhet	21206	21327	21327	21327	21327
Fellesutgifter	58351	67861	67861	67861	67861
Oppvekst og kultur	458976	459361	449551	449311	449311
Omsorg	331447	331447	331447	331477	331447
Teknisk Drift	99821	99791	100091	100091	100091
Politiske organ	9766	9766	9766	9766	9766
Andre ansvarsområder	12641	12641	12641	12641	12641
Kulturhus		3500	9600	9600	9600
Parkeringsanlegg kulturhus			2500	2500	2500
Sum	992208	993684	1004544	1004544	1004544
Finans	-992208	- 993684	-1004544	-1004544	-1004544
Balanse	0	0	0	0	0

Tall i 1000kr.						
Spesifisering finans						
Ansvar	V.B.-2013	J.B -2013	2014	2015	2016	2017
Skatt	-444200	-444200	-465900	-466300	-466300	-466300
Statlige rammetilskudd	-587900	-580600	-577200	-578600	-578600	-578600
Demografi, vekst tilskudd m.m.			-4000	-8000	-12000	-16000
INGAR			-1000	-1500	-1500	-1500
Ordinært skjønn			-3400	-3400	-3400	-3400
Generelle statstilskudd	-21500	-21500	-21500	-21500	-21500	-21500
Integreringstilskudd	-24750	-24750	-24750	-24750	-24750	-24750
Kalkulatoriske renter	-4874	-4874	-5798	-7694	-14503	-17968
Renteinntekter inkl. startlån	-11298	-11298	-11298	-11298	-11298	-11298
Renteutgifter inkl. startlån	52500	52500	54000	64100	80600	88100
Avdrag egne lån	61100	61100	70600	76500	80600	80300
Tilskudd fra TFK – storhallen -3130		-3130	- 3070	-3000	-3000	-3000
Overføring til kapital regnskap.	3050	3050	3050	3050	3050	3050
Motpost momskomp. Inv.	-3200	-3200	0	0	0	0
Disposisjons post lønn	9337	9337	25000	25000	25000	25000
Motpost avskrivninger	-33515	-33515	-33 515	-33515	-33515	-33515
Tilf.utg./innt.+disp.F.skap	390	390	464	464	464	464
Avs. av disp. fond renter	8522	8522	0	0	0	0
Avs. av disp. fond moms	3200	3200	0	0	0	0
Bruk av disposisjons fond	-150	-150	0	3500	3500	3500
Dekning premieavvik	6000	6000	6000	6000	6000	6000
Kalkulatoriske avskrivninger	-1790	-1790	-1910	-3720	-8615	-18260
Balanse	0	0	543	-13281	-18177	-8267
Sum	-992208	- 984908	- 993684	-1004544	-1004544	-1004544

V.B. er vedtatt budsjett 2013 den 20.12.2012.

J.B. – 2013 er skatt og rammetilskudd justert i h.h.t. K.S. sin prognosemodell

Renteutgifter og avdrag er beregnet i h.h.t. investeringsforslag fra eksisterende økonomiplan samt rådmannens forslag til investeringer for 2017.

Kalkulatoriske renter av avskrivninger omfatter kun investeringer på VAR.- området (vann, avløp, feiing og renovasjon) og er beregnet i henhold til selvkostveileider. Dette innebærer bl.a. at inntektene kommer med et års etterslep i forhold til selve utgiftene.

3.6.2.Handlingsrom.

Det vises til notatets faktadel om inntekter og utgifter og grunnlaget for disse samt investeringene slik disse foreligger i vedtatt økonomiplan og i forslag til investeringer i økonomiplanen. Følgende er lagt til grunn:

- Skatteinntekter og rammetilskudd føres opp i samsvar med vedtatt revidert nasjonalbudsjett 2013 og prognose som KS har utarbeidet for den kommende økonomiplanperioden 2014-2017 pluss antatt årlig vekst som følge av demografi.
- Utgiftene er lagt inn i tråd med vedtatt økonomiplan 2013- 2016 samt saldering budsjett 2013.
- Det er dagens budsjett i 2013 som videreføres med den forutsetning at drift på ansvarsområdene er tatt ned og i samsvar med vedtatt budsjett.
- Ansvarsområdene som i 2013 ikke er i budsjettbalanse skal gjennom tiltak være i balanse fra og med 1.1.2014.
- Disposisjonspost lønnsreserve er satt opp til 25mill.kr.
- Ingen nye tiltak lagt inn.
- Investeringen i vedtatt økonomiplan opprettholdes.
- Forutsetter lav rente i hele økonomiplanperioden.
- Det er tatt hensyn til de store investeringene innen vannforsyning og avløp gjennom økning i de kalkulatoriske rentene og avdragene.

Fra og med 2015 er det et negativt handlingsrom slik tabellen viser.

Beløp i 1000kr.

2014	2015	2016	2017
543	-13281	-18177	-8267

For 2014 blir det en kostnad på ca. 3mill.kr. til leie av brakker til Sandskogane barnehage grunnet utsatt byggestart og ferdigstillelse. Dette er utgifter som rådmannen ikke ser noen annen finansiering på en å bruke fond så lenge regnskapsforskriftene sier at utgifter til leie av midlertidige lokaler skal føres i driftsbudsjettet og ikke i kapitalbudsjettet.

Som det fremgår av tabellen og med de forutsetninger som er lagt til grunn så er balansen og handlingsrommet negativt for økonomiplanens år 2015, 2016 og 2017. Denne utviklinga ble tatt opp av rådmannen både i strateginotat til økonomiplan 2013 -2016 og i selve fremlegget til økonomiplan 2013 -2016.

3.6.3 Tiltak for å oppnå balanse i økonomiplanperioden.

Det er tre hovedgrep som må gjøres for å få balanse i økonomiplanen. Disse er

- Omprioriteringer innenfor rammen på budsjett 2013.
- Tiltak på enhetene for at driftsutgiftene pr. 1.1.2014 er på nivå med vedtatt budsjett 2013.
- Kutt i utgifter ut over det som vedrører de to første kulepunkt for å ha balanse.

Omprioriteringer innen rammen på budsjett 2013.

Omprioritering betyr at dersom noen skal prioriteres opp så må noe annet prioriteres ned. Det er en rekke poster i budsjettet som er vanskelig å påvirke ut i fra at rammebetingelser endres, statlige forskrifter, utgifter hvor nivå fastsettes av andre enn kommunen samt kommunale vedtak.

Rådmannen vil tilrå at følgende budsjettposter reguleres opp innenfor eksisterende totalramme i budsjett 2013 som gjøres gjeldende fra og med 1.1.2014:

- Barnevern tiltak utenfor hjemmet 5,8 mill.kr.
- Finansiering innkjøpsordning (fordels på enhetene) 1,0 mill.kr.
- Fellesutgifter (arkiv, husleie, tillitsmannsordning, forsikringer) 1,0 mill.kr.
- Adm. Kostnader FIDES (ikke tatt med i kommunestyresak og vedtak) 1,0 mill.kr.
- **SUM 8,8 mill.kr.**

De økte kostandene forslås finansiert på følgende måte:

• Kutt i alle forbruksposter på 5 % - forventet delgevinst av innkjøpsordning	4,0 mill.kr.
• Effektivisering bilhold	0,2 mill.kr.
• Kutt i kurs og reisebudsjett (videokonferanser tas i bruk)	0,3 mill.kr.
• Redusert åpningstid rådhus og sentralbord -10-15 på linje med NAV	0,5 mill.kr.
• Alle politiske møter starter kl.18. Reduserte utgifter tapte Arbeidsfortjeneste samt frigjør administrativ kapasitet på dagtid	0,7 mill.kr.
• Redusert avsetning tilleggsbevilgninger	0,2 mill.kr.
• Redusert tilskudd turistinformasjon/ SNF	0,2 mill.kr.
• Økt effektiviseringskrav / reduserte kostnader Værnesregionen	0,2 mill.kr.
• Redusert tilskudd / aktivitet Grønn omsorg	0,2 mill.kr.
• Budsjettert aksjeutbytte (primært Tangen Næringsbygg)	1,2mill.kr.
• Økte leieinntekter Tangen m.m.	1,3mill.kr.
• SUM	8,8mill.kr.

Budsjettert aksjeutbytte samt økte leieinntekter vil være inntekter av ikke varig karakter. Et eventuelt tap av disse inntektene kan kompenseres i slutten av økonomiplanperioden med fondsbruk / ytterligere kostnadskutt

Tiltak for å kutte utgifter for og være på budsjetttramme 2103 pr. 1.1.2014.

Ut i fra økonomistatus pr. 31.8 2013 så er det store utfordringer å komme i balanse på budsjettet for 2013 og dermed ned på det nivå som er lagt til grunn for økonomiplanen. Dette går både på reduksjon av kostnader som ligger over vedtatt budsjett 2013 og reduksjon av inntekter som sviker i forhold til budsjettet. Dersom det tas tak kun i utgiftsnivået så er det behov for kutt i størrelsesorden 10-15mill.kr. i 2013 for å komme i balanse på utgiftene. Tiltak settes i gang fortløpende for å ha ei drift pr. 1.1.2014 som er i samsvar med budsjett 2013. I forslag til rammer er det for 2014 og fremover i økonomiplanen tatt høyde for økte kapitalutgifter i 2013 ut over budsjett samt at skatteinntekter og rammetilskudd er tatt ned i samsvar med tall i revidert nasjonalbudsjett.

De tiltak som iverksettes for å kutte utgifter for å komme ned på budsjetttramma vil være de samme som må forsterkes for å ha balanse i økonomiplanen.

Det legges opp til følgende kostnadsreduksjoner etter omprioriteringen for å komme ned på budsjetttrammen slik den er i vedtatt budsjett 2013:

Etat omsorg

- Privatisere legetjenesten på Skatval og i Hegra tilsvarende de øvrige legekantor i kommunen.
- Vurdere antall korttidsplasser i kommunen.
- Reduksjon / kutt i prosjekt.

Etat oppvekst og kultur

Skole

- Vurdere skolestruktur

SFO

- Vurdere å legge ned tilbudet ved enkelte skoler

Barnehager

- Redusert åpningstid
- Forhandle om å fjerne betalt matpause
- Stoppe betaling til private barnehager når det gjelder «smutthullsplasser». Dette for å fremprovosere at staten må endre lovverk og rette opp den manglede statlige finansiering av disse plassene som fullstendig tapper kommunens budsjett på barnehagesektoren.

Kultur

- Legge ned tilbud og sette prosjekt i bero.
- Avvikle prosjekt Lokstallen

Teknisk

- Redusere/kutt i prosjekt
- Stenge ned bygg og sentralisere

Kutt for å komme i balanse i økonomiplanen etter at en er nede på budsjetttramme budsjett 2013.

Skal en videre ned på balanse i økonomiplanen som innebærer tiltak ut over det å få balanse i regnskapet for 2013 så er valgmulighetene følgende:

- Kutte driften ut over det dagens budsjett setter rammer for
- Se på og sentralisere strukturen
- Øke inntektene
- Se på investeringene – muligheter for å forskyve investeringer
- Bruk av fondsmidler

Skal en fra og med 2014 kutte budsjettene for å ta høyde for de økonomiske utfordringene som kommer fra og med 2015 er det betydelige kutt som må til ut over reduksjon av dagens aktivitetsnivå. Ut i fra at det er gitt tydelige føringer fra kommunestyret om at det ikke skal røres ved struktur og at det ikke er aktuelt å se på egne inntekter (eiendomsskatt) så betyr det i realiteten kutt. Rådmannen fremmer forslag til kostnadsreduksjoner for å oppnå balanse. Det er viktig for det videre arbeidet med budsjett og økonomiplan at det gis klare føringer fra kommunestyret på hvor det skal kuttes og hvilken profil en skal legge seg på og at en tar innover seg konsekvensene av nedskjæringene.

Stjørdal kommune har et avgiftsnivå der selvkostområdene (vann, avløp, renovasjon, feiing), går i balanse. Regelverket tillater ikke at kommunen skal gå med noen fortjeneste her. Kart og geodata samt byggesaksbehandling er ikke vedtatt som selvkostområde, dog medfinansierer gebyrene drifta.

Når det gjelder barnehager så er inntektsnivået bestemt av staten. Her har den reelle brukerbetalingen gått ned ved at kronebeløpet har stått fast. Det gjenstår da noen tjenester innen omsorg (noen som ikke er regulert fra statens side) og innenfor oppvekst og kultur. Det er lite realistisk å øke prisen på disse tjenestene / tilbudene til et nivå som samla gir inntekter som balanserer økonomiplanen.

Det kan vurderes å utsette alle større investeringer som ikke er selvfinansierende i 4 år. Dette vil da gå ut over skoler og barnehager. Ut i fra de behov som er til stede både innen skole og barnehager samt veger finner ikke rådmannen at dette er en farbar veg. Kommunen er nødt til å ta grep. Ved fremlegging av økonomiplan 2013 – 2016 viste rådmannen til at kommunen hadde to år på seg med å justere inntekter og utgifter for balanse i økonomien innen utfordringene kommer for fullt i 2015. Dette notatet bekrefter at utfordringen kommer i 2015, men nå er det bare ett år å forberede seg på.

For å legge frem en reell økonomiplan i balanse og ikke operere med utgifter eller inntekter som vil være vanskelig å oppfylle, vil rådmannen tilrå at balanse i økonomiplanen oppnås ved bruk av fond kombinert med kutt. Dersom kommunen ikke legger frem en økonomiplan i balanse vil kommunen havne på statlig tilsyn gjennom ROBEK.

Rådmannen ser det som lite realistisk å ta hele balanse ved hjelp av fond eller kun kutt. Den største ubalansen er i 2015 og 2016 mens det går ned i 2017. Årsaken til dette er blant annet de store investeringer innen VA – sektoren hvor inntektene i form av avgifter kommer et år på etterskudd. Det er forskrift og regelverk som gjør det slik .

Rådmannen foreslår som strategi i økonomiplanen at det legges inn et kutt på 5mill.kr. i 2014 og ytterligere 5mill.kr. i 2015. Dette innebærer en ramme som er 5mill.kr. lavere i 2014 i forhold til 2013 og 10mill. kr. lavere for de neste årene i forhold til 2013. Differansen mellom balanse og kutt finansieres ved bruk av fond. Fondet tilføres midler i to år og må avgi midler i to år. Dette sikrer en jevnere produksjon enn kutt som varierer fra år til år.

Tiltak for å oppnå balanse – beløp i 1000kr.

	2014	2015	2016	2017
Resultat øk.plan	+543	-13281	-18177	-8267
Kutt	5000	10000	10000	10000
Fond	+5543	-3281	-8177	+1733
Balanse	0	0	0	0

Rådmannen foreslår at kuttene fordeles slik:

Beløp i mill.kr.

	2014	2015	2016	2017
Etat oppvekst og kultur	-2,0	-3,8	-3,8	-3,8
Etat omsorg	-2,0	-3,8	-3,8	-3,8
Etat teknisk drift	-1,0	-1,4	-1,4	-1,4
Kapitalutgifter kulturhus med parkeringsanlegg		-1,0	-1,0	-1,0
SUM	-5,0	-10,0	-10,0	-10,0

Dette representerer kutt i forhold til nivå budsjett 2013.

Når det gjelder år det gjelder kutt så dreier det seg om nettobudsjett. Dette innebærer at kuttet kan være en kombinasjon av økte inntekter og reduserte utgifter. For konkrete kutt så vises til tiltak som foreslås under prosess for å komme ned på rammen for budsjett 2013. Rådmannen foreslår at kuttene tas innen de sektorer som er opplistet. Dette da budsjettene innen øvrige sektorer er så små at rådmannen vurderer det lite realistisk å få til reelle kutt ut over de kutt som foretas ved omprioritering innen rammene på budsjett 2013.

Rådmannen vurderer det som ikke aktuelt å kutte ytterligere i kapitalutgiftene da disse er skåret helt ned til dagens meget lave rentenivå. En økning i rentenivået ut over dagens nivå vil bli krevende å håndtere hvor konsekvensene er større kutt i de øvrige utgiftene.

Kommunalt tilskudd / nettoutgift for kulturhus med parkeringskjeller var basert på kapitalutgifter basert på rentenivå flere år tilbake i tid. Rentnivåer er nå betydelig lavere og rådmannen mener dette må gi seg utslag i reduserte overføringer fra kommunen.

Endring disposisjonsfond i perioden - beløp i mill.kr.

2014	+5543
2015	-3281
2016	-8177
2017	+1733
SUM	-4182

4. UTFORDRINGER OG MULIGHETER.

4.1 Kommuneøkonomien.

4.1.1 Innledning.

Stjørdal kommune har over år hatt en kontrollert men stram økonomi. Utviklingen de to siste årene samt prognosene for den kommende økonomiplanen viser at økonomien er blitt og blir stadig mere utfordrende. Rådmannen vil vise til tidligere notat til økonomiplaners strategidebatt samt til tidligere økonomiplaner og budsjettforelegg. Det er ikke balanse mellom ordinære inntekter og utgifter og den økonomiske handlefriheten er begrenset. Ut i fra at tiltak knytta til kostnadsreduksjoner og inntektsøkninger tar tid før de gir effekt har rådmannen funnet det nødvendig å foreslå at økonomiplanen 2014 - 2017 balanseres ved bruk av disposisjonsfond. Dette gjøres for å unngå underbalanse og at kommunen av blir satt under utvidet kontroll av statlige myndigheter og plasseres på ROBEK- registeret.

Kommunestyret har vært tydelig på at det ikke skal forekomme underbudsjettering og at budsjettene skal holdes. Budsjettkontroll skal ha førsteprioritet. Vedtak om dette ble fattet av kommunestyret ved saldering av budsjett 2013. Budsjettene på de fleste enheter er stramme og inneholder ikke reserver slik at det blir ubalanse når utforutsett ting oppstår og rammebetingelsene endres. Det er også en rekke kostnader hvor kommunen i meget liten grad har påvirkningsmuligheter ut i fra sentrale bestemmelser, lovverk og forskrifter. Her må det tas med de endringer som skjer gjennom året når det gjelder folketallsutvikling og demografi. Som stikkord kan her trekkes frem pensjonskostnader, sentralt avtalte lønnsoppgjør, barnevern, sosialhjelp, finansiering private barnehager, kontingenter, elevsammensetning, timetall, mm. Størsteparten av tjenesteproduksjonen er rettet inn mot folk. Kontinuerlige endringer i demografi, folkevekst og lovverk og rammebetingelser gjør det vanskelig å ta høyde for alle utgifter som påløper i løpet av et budsjettår. Rådmannen vil gjennom organisatoriske tiltak omdisponere ressurser slik at det blir mere fokus på den kontinuerlige økonomioppfølgingen slik kommunestyret ønsker det

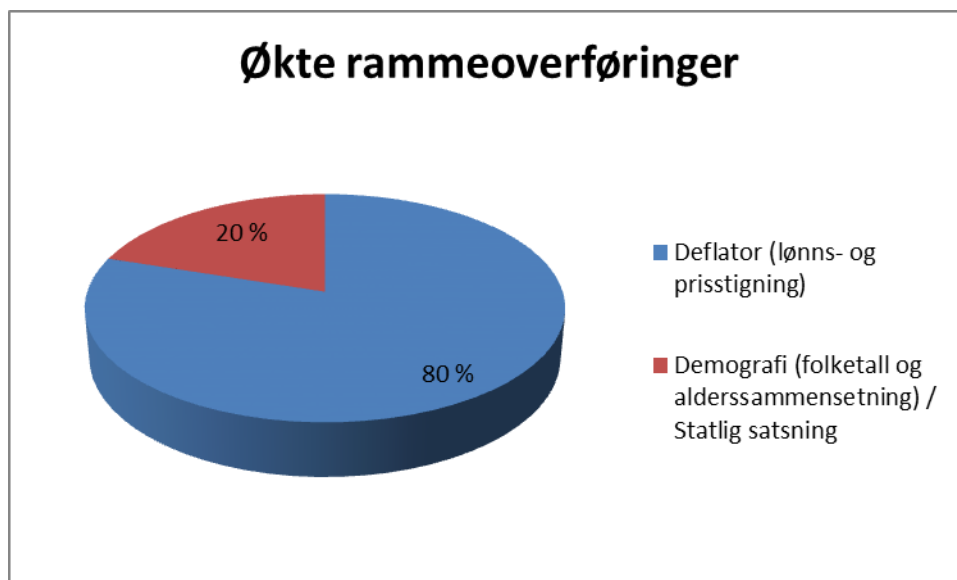
Dersom det i fremlegget til statsbudsjett for 2014 ikke kommer mere frie midler til kommunen eller at det ved behandling av strateginotatet kommer klare politiske føringer på reduserte utgifter eller økte inntekter, må det tas 10 -15.mill.kr. pr år fra disposisjonsfond for å opprettholde dagens tjenestetilbud og aktivitetsnivå ut over balanse budsjett 2013. Dette vil føre til at disposisjonsfondet vil kunne være tømt i løpet av økonomiplanperioden og er ingen varig løsning.

De økonomiske utfordringene Stjørdal står overfor er løsbare. Dette kan gjøres ved å redusere dagens aktivitets og tjenestetilbud, øke inntektene eller en kombinasjon. Så fremt inntektene ikke økes må produksjonen tilpasses det inntektsnivået en har. Kommunen kan ikke over tid bruke mer midler enn det som er disponibelt. Budsjettene må være styrende med de utfordringer dette medfører av tilpasninger. Her må kommunestyret gi konkrete føringer. All erfaring viser at generelle nedskjæringer med bruk av osthøvel gir begrensa effekt. En reduksjon av aktivitetsnivået vil måtte påvirke tjenestetilbudet. Merkes ikke en reduksjon så har en i utgangspunktet alt for mye ressurser. I følge Kommunebarometeret

sine målinger så har Stjørdal kommune de siste årene hatt en negativ utvikling på kvalitet og tjenestetilbud og kommuneøkonomi. Kommunen er havnet langt nede på listen både når det gjelder fylkesnivå og landsnivå. Det må være ei klar målsetting å få snudd denne utviklinga da det ikke er positivt for kommunens omdømme.

4.1.2. Inntekter.

I statsbudsjettene har Stjørdal hvert år fått en brutto økning i rammeoverføringene. På papiret ser det derfor ut som om kommunen stadig har fått mere midler å rutte med til å øke produksjon og kvalitet. Det er viktig å gå inn å analysere de økte overføring for å se hvilket økt handlingsrom de eventuelt har gitt. I de brutto økte årlige rammeoverføringene har deflatoren i snitt utgjort 80 % av beløpet. Deflatoren er ei summert vektning av lønns og prisstigning slik denne er beregna av staten i statsbudsjettet. Dette betyr i klartekst at opptil 80 % av de økte overføringene skal kompensere for lønns og prisvekst og dermed bidra til å videreføre (ikke øke) den produksjonen som er i et år til neste år. De øvrige 20 % går til dekning av endringer i demografi (folketall, alderssammensetning m.m.). Videre er det erfaringsmessig lagt inn spesielle statlige satsninger som er innbakt i rammeoverføringen. Eksempler på dette er økt timetall i grunnskolen, samhandlingsreformen, økt finansiering av private barnehager m.m.

Kommunenes egen organisasjon KS har årvisst påpekt at de statlige rammeoverføringene med fratrekk fra deflatoren ikke dekker økte kostnader knytta til endring i demografi slik KS beregner det. Statlige reformer og satsningsområder som kommunesektoren skal iverksette dekkes sjelden opp med reelle kostnader. De siste årene har kommunesektoren fått en betydelig økning i pensjonskostnadene grunnet endring i regelverk, lav rente og dermed lav avkastning. Disse økte kostnadene for kommunesektoren er i liten grad ivaretatt i rammeoverføringene. Grunnet systemet med føring av premieavvik på pensjon som staten innførte overfor kommunene er det opparbeidet et betydelig underskudd i kommunesektoren som påvirker likviditeten negativt. I klartekst betyr dette at kommunene betaler langt mere i pensjon enn det som bokføres i de årlige driftsregnskapene. Differansen må nedbetales over 10 år. Med økende årlige premieavvik som skal betales blir dette en stadig større kostnad på budsjettet.

Skatteinntektene har de senere årene blitt justert opp ved fremlegging av revidert nasjonalbudsjett i forhold til opprinnelig statsbudsjett. Det er skatteinntgangen på landsbasis som betyr noe. Økt skatteinntgang på landsbasis har også medført økte skatteinntekter for Stjørdal. I revidert nasjonalbudsjett for 2013 ble det ikke gitt noen oppjustering av skatteanslaget da staten på landsbasis ikke forventer en økt skatteinntgang. Det skatteanslaget som kommunestyret har vedtatt for 2013 er for høyt i forhold til statsbudsjett samt revidert nasjonalbudsjett og må justeres ned for 2014.

4.1.3. Inntektssystemet.

Det statlige inntektssystemet med alle sine indikatorer og vekting av disse beregner i detalj hva kommunen skal ha av utgifter og dermed frie inntekter i form av skatt og samla rammeoverføring. I henhold til det statlige inntektssystemet skal Stjørdal være en rimelig kommune å drifte med en kostnadsindeks i nærheten av 1, som er snittet for kommunene. Inntektssystemet tar imidlertid ikke høyde for at Stjørdal har valgt en desentralisert struktur for sitt tjenestetilbud og at kommunen som vekstkommune har store investeringer og dermed kapitalutgifter. Dette er ting som kommunen selv må håndtere og her gis det ingen drahjelp fra staten. Rådmannen vil være tydelig på at kommunen må iverksette tiltak som sikrer en sunn økonomi også der utgiftene ikke fanges opp av inntektssystemet. Når en går inn i og analyserer de økte brutto inntektene til kommunen så er det ikke slik at disse over tid har ført til en vedvarende økt handlefrihet og mere penger til disposisjon. Midlene har gått til dekning av lønns og prisvekst slik dette er beregna av staten, statlige satsningsområder samt økte kostnader knytta til folkevekst og demografiendringer. Det er viktig å gå inn i beløpene, analysere og ikke kun se på tallene som isolert sett kan fremstå som økte ressurser.

4.1.4. Utgifter drift.

Den ordinære drifta har gått med underskudd de siste 4 årene og prognosen for 2013 er negativ. Det som har medført at kommunen som konsern har kommet ut i balanse er økte finansinntekter, skatt og rammeoverføring samt reduserte rentekostnader.

Status driftsresultat ansvarsområder (driftsresultat i forhold til vedtatt budsjett inklusive saldering):

Beløp i mill.kr.

Ansvar	R-2009	R-2010	R-2011	R-2012	P. 2013
Oppvekst og kultur	-6,6	-12,1	-8,5	-9,8	-10,5
Omsorg	-2,6	-13,2	-11,1	+8,3	+1,5
Teknisk drift	-0,8	-1,9	+1,3	-1,3	-0,6
Fellesutgifter	-7,4	-6,8	-12,3	-3,9	-6,0
Politiske organ	+0,2	-0,7	-0,9	-2,7	-2,0
Andre ansvarsområder	+0,2	+0,1	-0,2	+0,4	0
SUM	-17,1	-34,6	-31,7	-9,8	-17,6

Som det fremgår av tabellen så er det samla et betydelig avvik som ikke kan vedvare over år. Etat omsorg har hatt store avvik. Sektoren er tilført betydelig med midler og har nå etter rådmannens vurdering samla et budsjett som skal dekke det vedtatte aktivitetsnivået. En vesentlig årsak til at sektoren nå er i balanse er en stor økning i statlige overføringer knytta til ressurskrevende brukere som har muliggjort omdisponering av midler innen sektoren til enheter med stor differanse mellom nødvendig tjenesteproduksjon og budsjett. Det meste av tjenestene styres av lov og forskrifter som i neste omgang får konsekvenser for ressursbruken. Selv om sektoren har fått økte midler er det store utfordringer og kostnadsøkning til økonomisk sosialhjelp samt at det ved utredning og etablering av FIDES ikke ble tatt høyde for administrasjonskostnader som kommunen nå blir fakturert for. Dette belaster direkte sektorens budsjett.

Det er et betydelig usikkerhetsmoment om de statlige overføringene til ressurskrevende brukere vil bli opprettholdt på dagens nivå. Reduseres disse vil det få store konsekvenser for sektorens økonomi.

Etat oppvekst og kultur har gjennom flere år hatt store avvik – noe som fortsetter ut i 2013. Både kultursektoren, barnehagene samt skolen har betydelige utfordringer. Stjørdal bruker lite på kultur og budsjettet er veldig sårbart i forhold til inntektssvikt som for eksempel fra kinobesøk. Barnehagereformen med det nye finansieringssystemet er komplisert og krevende økonomisk. Det at en hver kostnad knyttet til kommunale barnehager automatisk også skal overføres til private barnehager er en kostnadsdriver. Ved saldering i 2012 ble budsjettposten for kommunale og private barnehager styrket slik at det nå er mindre avvik mellom budsjett og kostnader.

Skolesektoren har budsjettmessige utfordringer både på barneskolene og ungdomsskolene. Tilbakemelding fra enhetslederne går på behov for økt ressursbruk knytta til stadig flere elever som har store utfordringer i skolehverdagen og at ressurser må settes inn for å ha et

læringsmiljø som skal ivareta alle elever. I fremlegg til budsjett for 2013 samt økonomiplan 2013 -2016 sa rådmannen at dersom det kom økte midler til kommunen i revidert nasjonalbudsjett så ville rådmannen prioritere dette til skolesektoren. Det kom ingen økte midler i revidert nasjonalbudsjett samt ingen økning i kommuneproposisjonen utover kostnader knytta til endringer i demografi. Rådmannen ser derfor ingen mulighet til å foreta en styrkning av skolebudsjettet som omtalt i budsjett for 2013 eller for 2014.

Situasjonen innen oppvekst og kultur er slik at enheter som har negative avvik må iverksette tiltak for å komme i balanse. For skolene er dette ikke mulig uten å bryte lov og avtaleverk.

Det store avviket innen fellesutgifter er i hovedsak knytta til tiltak i barnevernet. Budsjettpostene har over tid vært satt for lavt i forhold til de reelle kostnadene. I forhold til sammenlignbare kommuner så har Stjørdal over tid hatt lavere kostnader til tiltak innenfor barnevernet, men nå begynner kostnadene å nærme seg nivået andre har. Rådmannen hadde som prioritering dersom det kom økte midler til kommunene i revidert nasjonalbudsjett og i kommuneproposisjonen for 2014 å styrke budsjettet for tiltak innen barnevernet. Det er så langt ikke funnet midler til dette.

Under fellesutgifter føres en rekke kostnader som gjelder hele kommunen. Her nevnes tillitsvalgt ordningen i henhold til tariffavtalene, seniorpolitiske tiltak, personforsikringer, opplæring, bedriftshelsetjeneste, porto, arkiv, servicetorg kontingenter m.m. En rekke kostnader fastsettes ikke av kommunen, og det er vanskelig å styre kostnadene. I budsjett for 2014 vil kontingent KS som er en politisk organisasjon blir derfor overført fra fellesutgifter til politiske organ fra og med 2014.

Etat omsorg går i balanse grunnet store tilskudd ut over det budsjetterte til ressurskrevende brukere. Uten denne inntekten hadde etaten har betydelige minus tall. Både når det gjelder aktivitetstilbud knytta til FIDES og NAV – økonomisk sosialhjelp så er det store negative avvik. Det sammen gjelder innenfor avtaler knytta til fysioterapi samt fastleger. Tilskuddet til fastleger har en underdekning på 1,2mill.kr. i forhold til dagens innbyggertall. Beløpet er ikke regulert på 6 år da det ikke har vært funnet midler til dette.

Budsjettansvar politiske organ viser også betydelige avvik i forhold til budsjett uten at rådmannen vil kommentere dette nærmere.

Stjørdal har en stor bygningsmasse. De siste år er det foretatt meget store investeringer i nye skolebygg, bosentra, barnehager, idrettshaller m.m. Byggene representerer en betydelig verdi. Det er med bekymring rådmannen konstaterer at rapporter fra enhet eiendom synliggjør at kommunen kun har økonomiske ressurser til vedlikehold som utgjør 50 % av det en burde ha. KS har foretatt undersøkelser på hva som burde avsettes til årlig vedlikehold pr. kvadratmeter. Stjørdal ligger langt under det som fagfolk på bygningsvedlikehold anbefaler. Så lenge bygningsmassen er noenlunde nye så kan en i noen år berge seg på et minimalt vedlikehold. Over tid slites imidlertid bygningsmassen og kommunens kapital forringes. Resultatet kan fort bli at levealderen på byggene blir redusert og det må bygges nytt langt tidligere enn om det var midler til et godt vedlikehold. Dette er ingen god utvikling. Med de mange oppgaver som budsjettet skal finansiere er bygningsvedlikehold, som ikke er en lovpålagt oppgave kommet på etterskudd.

4.1.5. Kapitalutgifter.

Tabellen nedenfor viser kapitalutgifter i millioner kroner fra og med regnskap 2008 til og med 2017 basert på vedtatte investeringer i økonomiplan 2013 – 2016 samt forslag investeringer 2017.

	R-08	R-09	R-10	R-11	R-12	B-13	B-14	B-15	B-16	B-17
Avdrag	43,9	42,2	48,4	54,9	59,0	61,1	70,6	76,5	80,6	88,1
Renter	55,7	38,8	41,5	50,7	50,2	52,5	54,0	64,1	80,6	80,3
SUM	99,6	81,0	89,9	105,6	109,2	113,6	124,6	140,6	161,2	168,4

Som det fremgår av tabellen så er det en betydelig økning i kapitalutgiftene fra og med 2015. En vesentlig del av denne økningen er knytta til låneopptak innenfor avløp og vannforsyning hvor kapitalutgiftene dekkes over avgiftene. Ut i fra gjeldende regelverk for selvkostberegning kommer inntektene med 1 års etterslep i forhold til utgiftene. Økte kapitalutgifter knytta til investeringer innen VAR- områdene vil derfor uansett ha en betydelig kapitalbelastning.

Rådmannen viser til det som tidligere er anført i dette notatet om lånegjeld, gjeldsutvikling, sammensetning av låneporteføljen, selvfinansierende/ikke selvfinansierende lån samt rentenivå som er lagt til grunn for renteberegningene.

4.1.6. Driftsresultat -robusthet i økonomien.

Teknisk beregningsutvalg anbefaler at kommunene bør ha et netto driftsresultat på 3 %, mens fylkesmannen anbefaler at det bør ligge på 2 %. De tre foregående år har kommunen hatt følgende netto driftsresultat:

- 2010 + 2,0 %
- 2011 +1,0 %
- 2012 +1,4 %

Økte inntekter på finans, reduserte kapitalutgifter grunnet lav rente, premieavvik på pensjon samt momsrefusjon på investeringer som føres i driftsregnskapet er hovedårsakene til at kommunen har kommet ut med et positivt netto driftsresultat. Dersom en holder premieavvik samt momsrefusjon investeringer utenfor så har netto driftsresultat vært rundt null. Dette viser at det er lite å gå på og at økonomien er meget sårbar. Rådmannen vil trekke frem noen positive og negative element knytta til økonomiens robusthet.

4.1.6. Disposisjonsfond.

Stjørdal kommune har ikke satt momsrefusjon fra investeringer inn i produksjon, men avsatt disse på ubundet disposisjonsfond. Det er positivt og gir kommunen en liten reserve / buffer

å tære på i noen få år. Det disposisjonsfondet kommunen har er i realiteten bygget opp i sin helhet ved at momskompensasjon på investeringer som føres i driftsregnskapet er avsatt på fond. Det vises til påfølgende tabell.

Beløp i millioner kr.

	R-08	R-09	R-10	R-11	R-12	SUM
Momsrefusjon investeringer ført i driftsregnskapet	12,7	40,8	26,0	9,2	6,9	95,6
Netto avsetning til disposisjonsfond	6,2	42,7	31,3	6,5	1,2	87,9

Momsrefusjon på investering fases ut og fra og med 2014 skal refusjonen føres rett i kapitalregnskapet og ikke i driftsregnskapet. Med de rammer som kommer frem i forslaget til økonomiplan ser ikke rådmannen det mulig å tilføre disposisjonsfondet midler – tvert i mot så foreslås det et betydelig bruk av midler til budsjettbalansen er stabilisert.

4.1.7. Lønnsreserven.

Det er meget viktig for styring av økonomien på enhetene at det er en forutsigbarhet i refusjon lønnskostnader knytta til tariffoppgjørene. Rådmannen har valgt å øke disposisjonspost for lønn til 25mill. kr. for hvert av årene i økonomiplanperioden. Dette for å komme opp på et gjennomsnittsnivå, tilsvarende økningen de siste år. Dette innebærer at ved mellomoppgjør vil kostnadene sannsynligvis bli lavere enn 25mill.kr., mens det ved hovedoppgjør kan bli noe høyere. Midler som ikke kommer til anvendelse et år kan settes inn på fond.

For etatene og enhetene er det bra og forutsigbart at lønnsreserven er så stor at lønnsoppgjørene blir dekket 100%.

I alle år har imidlertid enhetene vært nødt til å dekke annen lønnsøkning av eget budsjett. Som oftest dreier det seg om ansiennitetshopp på lønnsstigen. Også kompensasjon for utdanning som fører til endret stillingsgruppe og høyere lønn, belastes enhetenes budsjett. Denne ordningen fører til at enheters lønnsbudsjett stadig rekker til færre stillinger. Dette rammer mest i Etat Omsorg og i etat Oppvekst og kultur.

Store enheter i Oppvekst og kultur kan i løpet av et år være nødt til å dekke opp mot 0.5 mill til lønnsøkninger på eget budsjett.

4.1.8. Reserve kapitalutgifter.

Stjørdal kommune hadde tidligere en innbakt reserve i budsjettet knyttet til kapitalutgiftene. Frem til 2008 ble alle lån tatt opp med 20 års avbetalingstid. Dette ble endret av kommunestyret til at regnskapsforskriftenes regler om maksimal avdragstid skulle utnyttes

for derved å frigjøre midler avsatt til avdrag til andre formål. Avdragstiden på kommunens lån ligger i dag i snitt på litt i overkant av 30 år.

For renteberegning var det også lagt inn en liten margin som en reserve. Nå er rente på lån med ikke rentebinding lagt inn med rentebetingelser fra långiver nesten uten margin. Det satses på lav rente i den kommende økonomiplanperioden. Dersom rentenivået går tilbake til det som Norges Bank vurderer som ei normalrente – 5,5 – 6,5 % vil det med lånegjeld pr. 1.1.2013 medføre en økt rentekostnad i størrelsen 25 millioner kroner. Det er da tatt hensyn til fastrenteavtalene som kommunen har inngått for deler av låneporteføljen. Med dagens driftsnivå og inntekter vil Stjørdal kommune få meget store utfordringer i å håndtere en renteøkning.

4.1.9. Egenkapital investeringer.

Det fremgår av tidligere økonomiplaner, regnskap og kommende økonomiplan at Stjørdal kommune har minimalt med egenkapital til investeringer. Dette fører til høye låneopptak med påfølgende kapitalutgifter.

4.1.10. Oppsummert økonomiske utfordringer.

Rådmannen vil blant flere økonomiske utfordringer i økonomiplanperioden sette opp følgende:

- Grunnskole
- Finansiering av private og kommunale barnehager
- Økonomisk sosialhjelp, finansiering aktivitetstilbud gjennom FIDES
- Tiltak i barnevernet
- Ressurser vedlikehold bygninger
- Endringer i inntektssystemet og fordeling skatt og rammeoverføring
- Renteøkning
- Bruk av fondsmidler for å ha balanse i økonomiplanen.
- Finansiering av bygging og drift av infrastruktur – parkeringsanlegg m. m
- Årlig kommunal kostnad knytta til drift og leie av kulturhuset inklusive parkeringsanlegg.

4.3. Egne inntekter.

Rådmannen har i mange år påpekt at Stjørdal kommune må se på potensialet som ligger i egne inntekter - eiendomsskatt. Med de mange utfordringer kommunen står foran som må finne sin løsning vil rådmannen vise til de mulighetene som ligger i en øking av egne inntekter. Det er mange kommuner som Stjørdal kan sammenligne seg med som har økonomiske utfordringer. Disse kommunene har dog den forskjell at de ikke har den veksten som Stjørdal har og dermed mindre investeringsbehov, samtidig har de gjort strukturelle grep med sentralisering av tjenestetilbudet samt at de utnytter eget inntektsgrunnlag. Det vil alltid være et nærmest umettelig behov for tjenester og økonomiske ressurser i en kommune. Økte ressurser gir lett nye muligheter som igjen gir behov for økte ressurser. Skal Stjørdal kommune ta i bruk det potensiale som andre sammenlignbare bykommuner utnytter så må en ha en bevist strategi og holdning til dette. Det å tilføre masse midler til drift kan gi en kortvarig varme.

Rådmannen vil foreslå følgende strategi for disponering av egne inntekter dersom dette blir en realitet:

- 30 % settes inn for å justere opp bunnlinja på ansvarsområdene for å ha en bedre tilpasning mellom aktivitet (som ikke kan økes) og budsjett. Vil gi
- 30 % brukes som egenkapital til investeringer. I dag har Stjørdal helt minimal egenkapital til investeringer. Økt egenkapital vil gi redusert lånebehov og dermed lavere kapitalutgifter.
- 40 % av settes til fond – strategisk bruk – øke reserver og handlefrihet.

Rådmannen er skeptisk til å innføre eiendomsskatt kun på verker og bruk. Jeg stiller spørsmål om det er rett at det kun er næringslivet som skal være med å bidra mere til fellesskapet og ikke minst til å opprettholde et godt desentralisert tjenestetilbud. Jeg mener prinsipielt at alle bør bidra og dermed blir belastningen mindre på alle også næringslivet. Dette kan gjøres ved å opprettholde lave satser og ha en moderat beskatning. Innretningen på dette er det helt opp til kommunen å fastsette.

Stjørdal har utfordringer, men disse er fullt ut løsbare. Det er imidlertid viktig at tiltak for å få økonomien i balanse ikke utsettes. Dess mere de skyves frem i tid dess begrensa blir valgmulighetene. Et godt tjenestetilbud i hele kommunen til næringsliv og innbyggere og fremtidsretta investeringer gjør en kommune attraktiv selv om dette har en kostnad. Utfordringen blir da å fordele denne kostnaden mest mulig rettferdig slik at Stjørdal kan konkurrere

4.4. Infrastruktur i sentrum.

Rådmannen foreslår at de beløp som ligger i vedtatt økonomiplan knytta til infrastruktur på Husbyjordet videreføres. Med den forestående byggeaktiviteten i sentrum samt forslag om en større arealutnyttelse med å bygge høyere blir det mer og mer viktig å få på plass infrastruktur. Noe av det viktigste her vil være gode løsninger for kollektivtrafikk, parkeringsløsninger og gode grøntområder som er opparbeidet.. Stjørdal fikk bystatus i 1997 og nå 16 år etter er det på tide å ta grep som er nødvending å gjøre i en by. Stjørdal er fylkets største by og ikke lenger et lite tettsted. Byen vil vokse fremover. De nærmeste årene vil bygging av parkeringshus tvinge seg frem flere steder i sentrum. Dagens parkering ved jernbanen vil etter all sannsynlighet bli erstattet av en moderen bussterminal knyttet opp i mot jernbanen. Da vil det være behov for å bygge et større parkeringshus- 5 -6 etasjer på tomt nord for jernbanestasjonen på området som er regulert til trafikkformål. Rådmannen er negativ til at det på denne tomta reises boliger da dette vil være en lite fremtidsretta løsning for et trafikknutepunkt. Videre er rådmannen kritisk til å etablere en større parkeringsplass på kommunal grunn på vestsiden av jernbanen. Dette vil være ei attraktiv tomt for utbygging som kan gi betydelige salgsinntekter. Utnytting av dette området vil i imidlertid i stor grad være avhengig av fremtidig plassering / utbygging av sentralrenseanalegget for avløpsvann.

På området OT2 samt OT6 i sentrumsplanen (området ved tidligere Stjørdal Sykehjem) er det også stort behov for å få på plass et parkeringshus. Det samme gjelder området mot E14 p baksiden av Apoteket.

Rådmannen tilrår at det raskt avklares i hvordan infrastruktur og parkeringsløsninger skal finansieres. Det vurderes som lite sannsynlig at noen setter opp og drifter parkeringshus gratis. Med de økonomiske utfordringer kommunen har når det gjelder driftsbudsjett samt nødvendige investeringer i skolebygg og barnehager ser rådmannen det som lite realistisk at kommunen skal finansiere og drifte parkeringsløsninger. For å komme videre så haster det med å få avklaringer. Rådmannens syn er at det innenfor gjeldende sentrumsplan med forlengelse i vest til E6 etableres parkeringsløsninger basert på bruker betaling slik alle andre byer løser disse utfordringene. Det er viktig å finne et ensartet parkeringsregime som vil fungere. Derfor er det viktig å komme i gang med planlegging og samarbeid/ dialog med næringsliv og andre interessenter. Uten gode og fremtidsretta parkeringsløsninger vil utviklingen i sentrum lett kunne stoppe opp.

4.5. Organisasjon.

Stjørdal kommune har en liten administrativ organisasjon. Antall stillinger er omtrent på samme nivå i 2013 som for 15 år siden mens folketallet har økt sterkt i samme periode. Lovverket har blitt stadig mere omfattende og det er langt større krav til ledelsen, saksbehandling, planlegging og forvaltning. Ved å ha tatt i bruk ny teknologi, nye arbeidsmåter samt en kontinuerlig effektivisering av rutiner så har en klart å få løst mange oppgaver. Situasjonen er imidlertid den at administrasjonen grunnet lav bemanning i for stor

grad er på etterskudd og det blir for mye brannslukking fremfor systematisk arbeid. Etter rådmannens vurdering har Stjørdal kommune for knappe administrative ressurser til å planlegge og utvikle fylkets største by og mest folkerike kommune. Mange planoppgaver er på etterskudd og det er negativt både for innbyggere og næringsliv. Det er betydelige utfordringer å følge opp alle politiske vedtak på en tilfredsstillende måte. Spesielt etat teknisk drift sliter med å skaffe ressurser til både arealplanlegging og prosjektledelse. Det må kjøpes inn mye konsulenthjelp som både har en betydelig kostnad samt krever oppfølging. Rådmannen er klar over at ressurser til administrasjon og ledelse sjelden når opp i ressurskampen. Det er imidlertid viktig å ha ressurser til å styre en virksomhet med over 1700 ansatte og ei omsetning på 1.5milliarder kroner.

I 2012/2013 er det foretatt en gjennomgang av organisasjonen med fokus på ledelse og administrasjon. Målsettinga fra rådmann og styringsgruppa var å finne muligheter til bedre samordning og ressursutnyttelse samt ha en robust organisasjon for å håndtere veksten i Stjørdal. Det var ikke lagt opp til at arbeidet skulle ende opp i ei ønskeliste med urealistiske krav til økte ressurser. Både rådmann og styringsgruppa la til grunn at økte ressurser til administrasjon og ledelse neppe ville få noen tilslutning. En måtte ta utgangspunkt i de ressursene som er i dag og disponering av disse. Til å bistå med arbeidet og få en objektiv vurdering av organisasjonen med styrker og svakheter samt muligheter ble et av de største private revisjons og utredningsfirmaene i Norge og Europa BDO engasjert. Rapporten fra arbeidet anbefaler en rekke tiltak som bør utredes videre samt iverksettes for å få enda bedre ressursutnyttelse, samordning og bruk av de tilgjengelige ressursene en rår over. Arbeidet er nå delvis stoppet opp. Dette skyldes at det ikke er midler på budsjettet til en oppfølging der det er nødvendig å engasjere ekstern bistand hvor kommunen selv ikke har tilstrekkelig kapasitet og kompetanse. Det er viktig at det finnes ei løsning på de økonomiske utfordringene knytta til dette slik at mye av det arbeidet og de ressurser som er lagt ned ikke skal være bortkastet.

Flere administrative tiltak som ikke har krevd annet enn rutineendringer er på plass. Rådmannen har som målsetting å få på plass en økonomienhet under ledelse av en økonomisjef og en innkjøpsressurs knytta opp i mot Værnes regionen fra og med 1.1.2014. Det vil bli arbeidet vider med å prøve å få frem ressurser til å arbeide videre med rapporten og tiltakene slik at de forventede effektene og resultatene kan nås.

4.6 Organisasjonsenheten.

Servicetorget/arkiv

Servicetorget kan stå foran et vegskille der kommunen må ta valg om retning. Skal man opprettholde et servicetorg med publikumsmottak som er bemannet i hele åpningstiden, må bemanningen styrkes. I dag er bemanningen så minimal at det er vanskelig å få kabalen til å gå opp ved ferier og ved sykdom.

Slik er det også ved arkivet.

Ressurser til informasjon, webmaster og startlån og bostøtte ligger også i servicetorg/arkiv. Når det gjelder startlån og bostøtte har arbeidsmengden økt jevnt de siste årene. Dette gjelder både omfang og kompleksitet.

Kommunens informasjonsressurs brukes av alle etater og politisk nivå. I utgangspunktet er stillingen delt med 70 % infoarbeid og 30% servicevert. Det blir lite tid til servicevertarbeid, og det øker presset på de få som er igjen.

Dersom det ikke tilføres midler, kan åpningstiden i Rådhuset reduseres slik at den blir lik åpningstiden til NAV (10 – 15)

Da kan tid brukes til oppgaver som i dag blir liggende, eller utført med for dårlig kvalitet.

Digitalt førstevalg

Et stort statlig satsningsområde som Stjørdal kommune har lagt mye prestisje i å følge opp. Følgende prosjekter obbes det med:

- Svar Ut – prosjektet (DDT-prosjekt) som benytter KS sin løsning for distribusjon av elektroniske dokumenter til privatpersoner og firma
- EDU – prosjektet (DDT-prosjekt) distribuerer elektroniske dokumenter mellom forvaltningsnivåer og overfører automatisk metadata mellom sakssystemer
- Innføring elektronisk arkiv for barnevern, personal, PPT og fagsystemet Profil

Disse prosjektene (unntatt personalarkiv) er samarbeid i Værnesregionen.

Digitaliseringen tvinger seg fram både fordi sentrale myndigheter legger opp til elektronisk dokumentutveksling og fordi geografiske avstander i tjenestesamarbeid Værnesregionen gjør det uhensiktsmessig å fortsette med papirarkiv.

Digitalt førstevalg vil også kreve brukerstøtte ut mot publikum – en tjeneste som nok vil bli etterspurt i servicetorget.

Personal/økonomi

Det er entydige signaler fra etater og enheter at ressursene ved personal/økonomi ikke må reduseres.

I en tid med stor utskifting av ansatte, økende krav til sykefraværsoppfølging og rapportering og vanskelige personalsaker som krever mye deltakelse og rådgiving, er det viktig at personalmedarbeiderne er tilgjengelig ressurs som kan gi støtte og råd til etater og enheter. Det samme gjelder økonomifunksjonene. Kravene til effektiv ressursutnyttelse og økonomistyring gjør at controllerne brukes svært mye av etater og enheter.

Å ikke kunne øke personalressursen noe, vil måtte få noen konsekvenser. I dag bruker personalmedarbeidere deler av sin tid til å følge opp og jobbe med mennesker som av en eller annen grunn faller utenfor arbeidslivet. Det dreier seg om marginaliserte ungdomsgrupper (drop-outs fra videregående), sosialhjelpsmottakere og mennesker med redusert funksjonsevne.

Dette er arbeid som ikke nødvendigvis gir pluss i kommuneregnskapet, men på lang sikt vises i samfunnsregnskapet og ikke minst utgjør dette arbeidet forskjellen i enkeltmenneskers liv! Personalavdelingen ønsker, sammen med NAV, Fides og Ole Vig videregående, å systematisere arbeid som i dag gjøres noe fragmentert, slik at tiltakskjeden blir forutsigbar og målrettet.

Kommunen har mange gode historier om mennesker som har kommet videre i livet med

bistand fra kommunale ledere eller kommunale enheter. Kommunen bør kunne fortelle flere slike historier!

Rekrutteringsstrategien:

Arbeidet med rekrutteringsstrategien er godt i gang. Så langt er det satt fokus på seks innsatsområder:

- Profesjonalitet i rekrutteringsprosesser
- Ledelse og lederutvikling
- Kompetanseforvaltning og karriereutvikling
- Ungdoms utdannings-og yrkesvalg
- Profilering og omdømmebygging
- Utnytte teknologi, arbeidskraftreserver og utenlandsk arbeidsmarked

Skal man lykkes med strategien, er det viktig med politisk oppbacking og forståelse for at det er nødvendig med ressurser til å operasjonalisere områdene. Viss ikke det er tilfelle, er vi like langt.

4.7 Etat oppvekst og kultur

BARNEHAGE

KVALITET I BARNEHAGE

- Stortinget har vedtatt tre hovedmål for kvalitetsarbeidet i barnehagen:
  - Sikre likeverdig og høy kvalitet i alle barnehager
  - Styrke barnehagen som læringsarena
  - Alle barn skal få delta aktivt i et inkluderende fellesskap

Nesten *alle* barn i Stjørdal går i barnehagen. Barnehagene i Stjørdal – både private og kommunale - arbeider med å sikre alle barn et godt tilbud . Det er fokus på språk, læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling. Det legges til rette for at barna gis muligheter for å delta i lek og andre aktiviteter tilpasset alder og ferdighetsnivå. Lang åpningstid, fastlagte rammer for antall voksne per barn og aktiv bruk av rammeplan gjør at tilbakemeldingene fra foreldre og foresatte er gode. Men stykkprisfinansiering og trangere økonomi de siste årene, gir barnehagene store utfordringer i forhold til å opprettholde kvaliteten.

UTFORDRINGER

1. GI ALLE BARN EN GOD START – GOD VOKSENTETTHET

Barnehagene i Stjørdal arbeider ut fra et barnesyn som innebærer at barn er kompetente, nysgjerrige og forskende. De er sosiale aktører som bidrar til egen og andres læring. Derfor må det være forsvarlig antall voksne i barnehagen som ser og anerkjenner barna og støtter dem i sin utforskning av verden.

Barnehagene har større andel små barn enn før. Ny forskning viser at de minste barna kan oppleve stress av å gå i barnehage hvis gruppene er store og det ikke er voksne til stede ser, tolker og trøster når behovet er der.

Barnehagene bruker minimalt på utstyr og drift utenom personalkostnader. Barnehagene må derfor tilføres mer ressurser – ca. 3 mill.kr. - hvis dagens voksentetthet og kvalitet – også for de minste barna - skal opprettholdes.

2. TILPASSE DRIFT TIL VEDTATT RESSURSRAMME

Barnehagene - både kommunale og ikke kommunale - får tildelt ressurser ut fra antall barn i barnehagen og barnets alder. For noen barnehager fører dette til ekstra stramme budsjett som gjør det vanskelig/ umulig å opprettholde vedtatt voksentetthet ettersom f.eks. lønnsforskjeller til ansatte, sykefravær og variasjoner i store og små barn fra år til år, ikke avspeiles i fordelingsmodellen. Faglige hensyn, kanskje særlig i forhold til de minste barna og barn med ekstra utfordringer, fører derfor til høyere personalkostnader enn budsjettet og underskudd.

Rådmannen ser ikke at det er mulig med innsparinger relatert til den enkelte enhet, men vil foreslå tiltak til barnehagene samla sett.

Tiltak:

- 1. Reduksjon daglig åpningstid.** Daglig åpningstid i barnehagene i Stjørdal er kl.6.45- kl.17.00 eller kl.07.30 – kl.16.45. Daglig åpningstid på 10,15 timer er lang i forhold til det som er vanlig i nærliggende kommuner. I Trondheim kommune er åpningstida fra kl.07.00- kl.16.30. I Levanger kommune er det styrer i samarbeid med samarbeidsutvalget som avgjør daglig åpningstid. Steinkjer kommune har åpningstid kl.07.30- kl.16.30. Den lange daglige åpningstida er et pluss for foreldre som pendler. Ettersom det er en utfordring å opprettholde kvaliteten – voksentettheten- i flere kommunale barnehager med eksisterende budsjett, foreslås reduksjon i åpningstid slik at alle barnehager kan ha mulighet til å kunne gå i balanse ved årets slutt. Det foreslås derfor at åpningstida i Stjørdal kommune settes lik åpningstida i Trondheim kommune. Tiltaket vil bidra til at alle kommunale barnehager gis muligheter til å tilpasse drifta til vedtatt budsjetttramme.
- 2. Bemanningsnormen settes til 2,9 pr avdeling.** Stortinget har i 2013 vedtatt et krav om minst én voksen per tre barn under tre år, og en voksen per seks barn mellom tre og seks år. Lovbestemmelsen skal gjelde fra 2020. Stjørdal kommune har vedtatt at voksentettheten skal være 3,0. Forslag om lavere bemanningsnorm fører til lavere voksentetthet og dårligere kvalitet i barnehagene. Reduksjon i åpningstid og bemanningsnorm tilbake til 2,9 kan medføre økonomiske innsparinger inntil 1,96mill. kr.

for de kommunale barnehagene – noe som vil gi en total innsparing for alle barnehager inkludert de private barnehagene på ca. 4mill.kr.

3. Det tas opp forhandlinger om ubetalt matpause

Med ubetalt matpause må de ansatte være 30 min lengre på jobb hver dag. Men da kan de forlate arbeidsplassen i matpausen, og de har krav på å få pausen til fastsatt tid samt eget pauserom. For små enheter vil det være vanskelig å gjennomføre dette da ansatte må være tilgjengelige hvis det oppstår en akutt situasjon. I barnehager med mer enn 2 avdelinger kan det være mulig å gjennomføre dette rent praktisk. Men også i disse barnehagene opplever ansatte større og større arbeidspres med heller stort sykefravær. Det er svært vanskelig å beregne hvilke økonomiske besparelser ubetalt matpause vil gi.

GRUNNSKOLE

KVALITET I SKOLE

Gjennom Kunnskapsløftet og nasjonalt system for kvalitetsvurdering er det lagt sterkere vekt på elevenes utbytte av opplæringen enn tidligere. Ett av hovedmålene er at *alle elever som går ut av grunnskolen, skal mestre grunnleggende ferdigheter som gjør dem i stand til å delta i videre utdanning og arbeidsliv*. For å nå dette målet prioriterer skolene i Stjørdal utvikling av grunnleggende ferdigheter i lesing og regning. De siste årene er det bevilget «øremerka midler» til forsterka opplæring i 1.-4.klasse- noe som har gitt barneskolene muligheter til å gi de yngste elevene tettere voksenkontakt. Skolene har dessuten fokus på leseopplæring bl.a. gjennom prosjektet SOL (systematisk observasjon av lesing). Så langt har ikke satsinga gitt bedre resultater på nasjonale prøver, men endring av skolekultur tar tid. Iverksatte tiltak må derfor videreføres og videreutvikles.

En god og trygg lærer er det viktigste for at elevene skal kunne lære. Grunnskolene har lyktes i å rekruttere lærere med god faglig og metodisk kompetanse, men konkurransen med nabokommunene om de beste lærerne er større. Forskning viser at skoler med helhetlig praksis der lærerne stiller samme krav og har like forventninger til hvordan undervisningen skal være, ser ut til å lykkes best i forhold til godt læringsutbytte for *alle* elever. Det legges derfor til rette for strategisk planlegging og evaluering gjennom utviklingsamtaler mellom skolene og etaten.

UTFORDRINGER

ARBEIDET MED PEDAGOGISK UTVIKLING MÅ STYRKES FOR Å KUNNE BEDRE LÆRINGSMILJØ OG RESULTATER PÅ SIKT

Tilstandsrapport grunnskolen skoleåret 2012/2013 viser at det ikke er tilfredsstillende utvikling i forhold til resultater på nasjonale prøver, eksamensresultater og

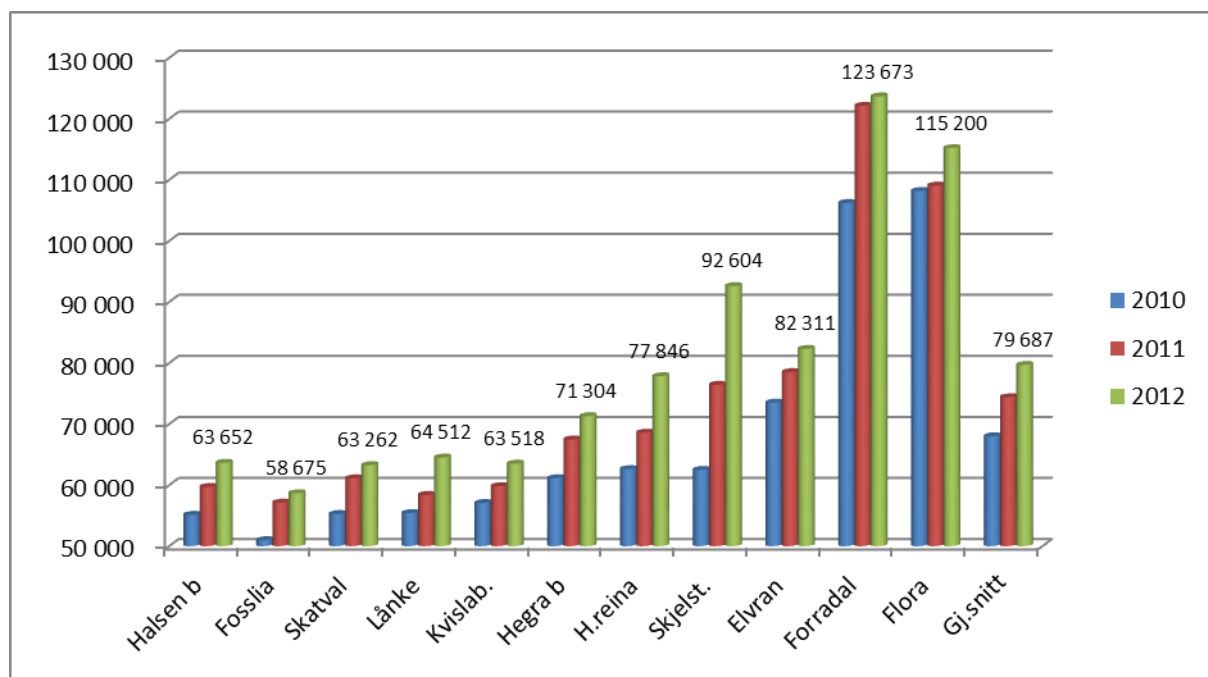
grunnskolepoeng. Det pedagogiske utviklingsarbeidet er viktig og bl.a. satsing på LP (læringsmiljø og pedagogisk analyse),leseopplæring (SOL) og videreutvikling av ungdomstrinnet må fortsette. Inneværende skoleår har Halsen ungdomsskole og Stokkan ungdomsskole fått øremerka ressurser på til sammen 8 lærerstillinger på bakgrunn av rapportert lav lærertetthet. Ressurser til utviklingsarbeid må opprettholdes og økes på sikt slik at flere utviklingsprosjekt kan gjennomføres.

3. TILPASSE DRIFT TIL VEDTATT RESSURSRAMME

Regnskapsresultatene for grunnskolene pr 31.07.13 viser store negative avvik ved noen enheter. Det gjennomføres tett oppfølging av enhetslederne med tanke på utgiftsreduksjon. Gjennomgang av økonomi på enkelte enheter viser at ikke alle enheter er bærekraftige økonomisk . Enheter med færre enn ca 20 elever i hver gruppe/ klasse har ikke mulighet til å kunne få budsjett i balanse når unntas de to minste skolene.

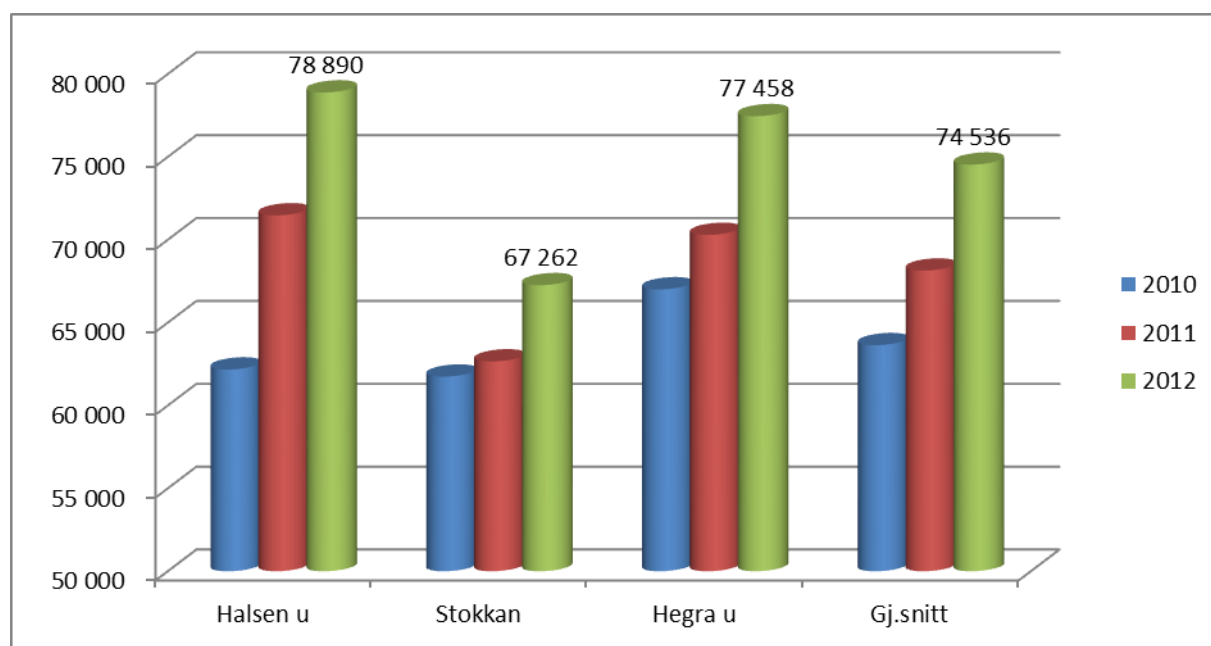
Bevilgede midler til grunnskolen fordeles mellom skolene etter vedtatt ressursfordelingsmodell. Ressursfordelingsmodellen fordeler de midlene som er budsjettert til grunnskolen på en mest mulig rettferdig måte. Den garanterer ikke for at den enkelte skole får nok ressurser i forhold til minstetimetall og andre lovpålagte og avtalefestede forhold. Ressurser omfordelles til skolene hvert halvår. Endring av modellen kan kanskje medføre at noen enheter gis muligheter til bedre økonomistyring , mens andre sannsynligvis vil få større problemer i forhold til økonomistyring da samlede ressurser ikke dekker lovpålagte og avtalefestede behov for alle skoler.

Enhetskostnad per elev i kroner pr barneskole - budsjett årene 2010-2012, funksjon 202. (Etter reel utgift per skole.)

Diagrammet viser at enhetskostnadene pr elev i barneskolene er lavere i de store barneskolene enn på de små skolene. Enhetskostnadene på de fådelte skolene er merkbart høyere og drar opp gjennomsnittskostnaden. Fosslia utmerker seg som den billigste grunnskolen, noe som samsvarer med at det er den barneskolen med lavest lærertetthet.

Enhetskostnad per elev i kroner per ungdomsskole - budsjett årene 2010-2012, funksjon 202. (Etter reel utgift per skole.)

Diagrammet viser at Stokkan ungdomsskole har lavere enhetskostnad pr elev enn de to andre ungdomsskolene. Dette samsvarer med Mottaksskole og mange elever med ekstra store behov gjør at kostnadene ved Halsen ungdomsskole er høyere enn ved Stokkan.

2. Vurdere sammenslåing av grupper / klasser.

I 2003 vedtok Stortinget endringer i opplæringsloven kapittel 8 om klasser og klassesdelingstall. Maksimum klassestørrelse ble opphevet og erstattet med en mer kortfattet og skjønnsbasert lovparagraf der begrepet pedagogisk forsvarlig er sentralt. Skoleeierne fikk ansvaret for at opplæringen ved den enkelte skole ble organisert i samsvar med loven og at skolene blir tilført nødvendige ressurser i tråd med dette. Dessuten vedtok Stortinget at regjeringen gjennom fylkesmannens tilsynsordninger skulle påse at oppheving av delingstallet ikke blir brukt som sparetiltak. Stjørdal kommune har noen ganger fått pålegg om å bruke mer ressurser på enkeltskoler som følge av dette. Gjennomgang av økonomien ved enkeltskoler nå, viser at merforbruket i forhold til budsjett kommer av at skolen har flere klasser/ grupper enn det vedtatt budsjett gir rom for. Sammenslåing av klasser/ grupper kan da gi muligheter til å komme i økonomisk balanse. Men før

dette gjennomføres, må det i hvert enkelt tilfelle vurderes om ressursbruken ved skolen, blir i samsvar med Stortingets vedtak og om klassene/ gruppene er pedagogisk forsvarlige. Rådmannens vurdering er at dette vil gi minimalt med besparelser ettersom lærertetthet i Stjørdal kommune er lav når unntas de fådelte skolene.

3. Omfordele ressurser fra elevbasert ressurs til trinn/klassebasert ressurs.

Enkeltvedtak spesialundervisning blir gitt etter sakkyndig vurdering fra PPT. Økning av spesialundervisning har særlig vært stor på ungdomstrinnet de siste årene. Det er bekymringsfullt. Noe av økningen skyldes at elever har "falt av lasset" gjennom barneskolen og at det blir tydelig ved overgang til ungdomsskolen at de ikke når kunnskapsmålene. Normalitetsbegrepet er innskrenket, og på alle nivå i utdanningssystemet drøftes årsakene til dette og hva som skal til for å snu trenden. En omfordeling av ressursene fra elevbasert ressurs til trinn/ klassebasert ressurs krever endret forståelse hos lærere, skoleledelsen og PPT i forhold til effekten og bruken av spesialundervisning. Det har vært arbeidet med dette i nettverk og rektormøter de siste årene og veksten i antall enkeltvedtak har flatet ut. Ressursfordelingsmodellen gir kun ressurser til elever med enkeltvedtak på mer enn 8,5 t/ uke, da det ikke er ønskelig at modellen i seg selv skal drive fram ytterligere behov for spesialundervisning. Men slik medfører ressursfordelingsmodellen at enkeltskoler med mange små enkeltvedtak spesialundervisning får større utfordringer enn andre skoler til å tilpasse drifta til vedtatt budsjett. En omfordeling av ressursen fra elevbasert ressurs til trinn/klassebasert ressurs, vil gi større fleksibilitet innad på den enkelte skole og vil kunne gi handlingsrom ved akutte situasjoner. Men ettersom mange elever har behov for ekstra hjelp og ressursen i dag kun omfatter elever med stort behov, vil ikke en slik endring gi muligheter for innsparing.

4. Vurdere skolestrukturen.

Rådmannen er kjent med at skolestrukturen er vedtatt og at det ikke er gitt politiske signal som tilsier endring av denne. Men rådmannen vurderer situasjonen slik at grunnskolene har vurdert aktuelle innsparingstiltak og funnet at det ikke er rom for ytterligere innsparinger hvis lov og avtaleverk skal kunne følges. Endring av skolekretsgrensene kan kanskje medføre lettelse for enkeltskoler enkelte år, f.eks hvis dette gir optimale klasse/ gruppestørrelser i forhold til lærerressurser, men dette vil ikke ivareta elevens og foreldre/foresattes krav om forutsigbarhet. Rådmannen ser da ingen annen mulighet enn å foreslå at skolestrukturen vurderes. Diagram ovenfor viser at de to minste skolene har større enhetskostnad pr elev enn de andre barneskolene. En mulig løsning er derfor å tilrettelegge for at det blir gitt plass for elevene i Flora og Forradal i nye Hegra barneskole. En annen mulig løsning er sammenslåing av Lånke skole og Elvran skole. I 2013 har begge disse skolene ingen mulighet til å få et årsresultat i balanse. Dette skyldes bl.a. at begge skolene har utfordringer i læringsmiljøet som har medført bruk, kostnader knyttet til annen kompetanse enn egne lærere. Flyttes alle elevene fra Elvran til Lånke skole, vil gruppene/ klassene på "nye" Lånke skole få optimal størrelse for å kunne få et årsresultat i balanse. Rådmannen vil videre vise til

tidligere utredning av Hegra ungdomsskole og presisere at denne og eksempler ovenfor kun er eksempler på hva som kan gjøres. Nedleggelse av en eller flere skoler, vil ikke automatisk føre til innsparinger, men vil gi grunnskoler som ikke blir nedlagt, muligheter til å tilpasse drift til vedtatt budsjett.

STJØRDAL VOKSENOPPLÆRING

KVALITET

Voksenopplæringa skal bidra til å styrke nyankomne innvandrers muligheter for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. Dessuten skal den gi grunnskoleundervisning og spesialundervisning til personer

UTFORDRINGER

1. Å være fleksibel

Elever med store variasjoner i sin utdannings- og arbeidsbakgrunn og som har behov for ulike typer tilpasning og opplæring. Elevtall varierer gjennom hele året pga flere inntak i året og oppstart av nye grupper (min. 2 ganger i året når det gjelder norsk kurs) og fortløpende inntak innen spesial pedagogikk

2. Uegnete skolelokaler

Skolebygget er ikke tilpasset behovene. Det er støy, trangt, intet språklaboratorium, intet bibliotek, ikke bemannet kantine og lite datautstyr. Leie av tilpassede lokaler i bygg i sentrum (Husbyjordet), må vurderes.

3. Svingende økonomi

Økonomien ved voksenopplæringa har vært variert, store overskudd enkelte år og underskudd andre år. Dette avspeiler stadige endringer i finansiering av opplæring innvandrere / flyktninger. Resultattilskudd (inntekt) er tatt bort fra 2013, og god økonomistyring er vanskelig med dagens situasjon.

ENHET BARN OG UNGDOM

KVALITET

Enhet barn og ungdom har fokus på forebyggende arbeid og tidlig intervensjon i sitt arbeid. Barn, unge og deres foreldre som møter utfordringer i hverdagen skal få hjelp så tidlig som mulig, slik at problemer ikke utvikles. Enheten har fokus på bruk av evidensbasert metodikk i sitt arbeid.

UTFORDRINGER

1. Økende behov for forebyggende tjenester

Enheten har et generelt driftsnivå tilpassa vedtatte budsjetttrammer (unntak er f.eks årets 16.mai-arrangement). Rådmannen vil ikke tilrå innsparinger da forebyggende arbeid for barn og unge er nødvendig . Enheten opplever dessuten en økt etterspørsel etter de tjenester som tilbys, og dette fører til at man ikke får gitt hjelpen raskt nok. Noen av tjenesten spesielt familieteamet, opplever at man har ventelister. Ventelister bør ikke forekomme på lavterskelnivå, der intensjonen er å få rask hjelp.

STJØRDAL KULTURSKOLE

KVALITET I KULTURSKOLEN

Målet er at Stjørdal kommune skal ha en kulturskole hvor barn og unge kan få tilbud både i bredde og topp. De beste elevene skal gis tilbud om lørdagsskole og drømmestipend. Men alle elevene skal oppleve glede ved å arbeide med kunstneriske uttrykk og kunne samarbeide med andre på tvers av instrumentgrupper og fagområder. Lærerne må ha høy kompetanse og gode samarbeidsevner , og kulturskolen må ha administrative ressurser som gir mulighet for god ledelse.

UTFORDRINGER

1. Kostnader leie av lokaler

Stjørdal kulturskole har ikke egne lokaler, men driver deler av virksomheten i leide lokaler, f.eks Lokstallen og hos Tore Ligaard foruten på grunnskolene. Kulturskolen har derfor husleieutgifter . Kulturskolen har i lengre tid manglet tilfredsstillende lokaler for felles planlegging for ansatte og interne møter. Det har derfor av arbeidsmiljømessige årsaker blitt

nødvendig å ta i bruk egnede lokaler i Kjøpmannsgata 13 i påvente av ferdigstillelse av nytt kulturhus. Dette kan medføre behov for styrking av budsjett/ husleie.

2. Samsvar elevaktiviteter og administrative ressurser - ventelister

Sammenlignet med andre kulturskoler f.eks Molde, Namsos kommuner, har Stjørdal kommune liten administrasjonsressurs. Det kan også bli aktuelt å flytte ressurser fra elevaktivitet til administrasjon for å styrke ledelsen og gi grunnlag for ny utvikling i forbindelse med etablering i nytt kulturhus. Dette kan i en periode medføre lengre ventelister.

ENHET KULTUR

Kvalitet

Kommunen skal sikre alle innbyggere mulighet for både egenaktivitet og gode kulturopplevelser. Kulturloven som hjemler dette trådte i kraft fra 01.08.2007. Kultur er en viktig del av renningen i samfunnsveven og spiller en rolle i alle menneskers liv. At dette synliggjøres og bevisstgjøres for flere og flere er et tegn på god kvalitet.

UTFORDRINGER

1. Hindre nedbygging av enheten før innflytting i nytt kulturhus

Enhet kultur har arbeidet langsiktig de siste årene med sikte på en styrking av kulturtilbudet i hele kommunen . Bibliotek og kino , utvikling av de kulturelle fyrtårna og den kulturelle skolesekken og samt øke tilgangen til natur og friluftsliv har hatt fokus. Budsjetterte inntekter er blitt lavere enn forventet (f. eks kinoinntekter), men endres av dette forventes ved innflytting i kulturhuset. En del utgiftsposter er blitt høyere enn forventet på grunn av forhold som enheten ikke styrer. Som eksempel kan nevnes at tilskudd til museet(Stiklestad Nasjonale Kultursenter) har økt fordi staten har bevilget mer til museene , slik at også kommunen har måttet øke sitt tilskudd. Kostnadene med rydding av strendene har økt fordi profesjonelle aktører har blitt innleid ettersom frivillige ikke har kunnet stilt med egnet utstyr og mannskap. Enhetens regnskap viser derfor overforbruk. Økning av budsjettramme bør vurderes sammen med at nye tiltak (f.eks skateboardrampe, KORIS (kunst i det offentlige rom) settes i bero, og innsparingstiltak som foreslås i pkt 2 og 3 nedenfor gjennomføres. Dette kan bidra til at nedbygging av enheten og oppsigelse av stillinger må gjennomføres før innflytting i nytt kulturhus .

2. Flytte ressurser fra tilskuddspost lag og foreninger til drift

Kommunestyret har de siste årene økt tilskudds posten til lag og foreninger . Dette avspeiler et variert og rikt kulturliv som kommunen er stolt av. Men de aller fleste lag og foreninger har ressurser til å opprettholde aktiviteten selv om det kommunale tilskuddet reduseres i enkeltår. Rådmannen foreslår derfor flytting av ressurser- minst kr 500.000- fra tilskuddspost lag og foreninger til drift.

3. MIC- prosjektet - ingen videreføring

Stjørdal kommune har deltatt i MIC- prosjekt i regi av KS (Kommunenes Sentralforbund) i tre år. Prosjektet i Guatemala har vist resultater , men det har lagt beslag på ressurser både administrativt og økonomisk. Av ressursmessige årsaker er derfor søknad om fortsettelse av prosjektet ikke sendt. Innsparing kr 150.000 + administrative ressurser som kan brukes til andre oppgaver.

4.8 Etat omsorg

Kvalitet i Etat Omsorg.

Kvalitet i omsorg er et livslangt regnskap. Etaten har ansvar for helsetjenester til kommunenes befolkning fra svangerskapskontroller til livets slutt.

Kommunen kan ved kontinuerlig fokus på kvalitative tjenester søke løsninger som gir bedre livskvalitet for den enkelte og samtidig mulighet for samfunnsøkonomiske gevinster. Med bakgrunn i St.meld 47 (2008-09) Samhandlingsreformen vurderer etaten at kommunen har de store utfordringene i livsfasene tidlig og sent i livet.

Ved å etablere tiltak for å forebygge og komme tidlig i posisjon i forhold til utfordringer for barn og unge vil kommunen ha mulighet til å forebygge problematikk i voksen alder. Dette vil i et livsregnskap kunne medføre lavere «drop-out» fra skole, mindre psykiske problemer og trolig et lavere antall nyrekrutteringer til rusrelatert atferd.

I dag har kommunen ca 6 årsverk mindre til barne- og ungdomshelse enn gjennomsnitt på nasjonalt nivå. Det vil ikke si at jobben som gjøres i dag er av dårlig kvalitet, men kommunen kunne økt livskvaliteten til flere barn og unge ved å øke ressursene til forebygging og tidligtiltak.

Stjørdal kommune har i dag en modell hvor tjenestemottakerne i eldreomsorgen skal få anledning til å bo lengst mulig i eget hjem. Dette gjør at kommunen bruker til dels store ressurser på hjemmebaserte tjenester for å skape trygghet i eget hjem. Utrygghet er en faktor som kan øke presset på institusjonsplasser, og behovet for dyre sykehjemsplasser kan øke betydelig. Det er derfor viktig at kommunen fortsatt har fokus på utvikling av modeller innen hjemmebasert omsorg, og sikrer gode forsvarlige tjenester til innbyggerne.

En aktiv folkehelsepolitikk

Folkehelse framholdes i mange sammenhenger som politikernes viktigste oppgave. Bakgrunnen for dette ligger i den enkle sannhet at alt vi foretar oss kan ha konsekvenser for folkehelsen. Det gjelder enten vi snakker om reguleringsplaner, oppvekstpolitikk, helsepolitikk, kulturpolitikk eller næringspolitikk. Alt har konsekvenser for folkehelsen.

I denne økonomiplanperioden er samhandlingsreformen et sentralt politisk tema. Kommunene må fokusere mer på folkehelse og muligheter for å forebygge helseproblemer. Ansvaret krever at ikke bare helsetjenesten, men kommunen som helhet har kunnskap om helsen til kommunens innbyggere. En oversikt over dokumenterte utfordringer for folkehelsen i kommunen må utarbeides og legges fram politisk som grunnlag for tiltak på kort og lang sikt (Folkehelseloven).

Aller best for folkehelsen er de positive helsefremmende aktivitetene. Det som gir trivsel og energi, gir god helse. Og mulighetene er det bare fantasien som begrenser.

Forebygging og tidlig hjelp er særlig viktige bærebjelker i samhandlingsreformen. Ved å identifisere et begynnende problem så tidlig som mulig, kan belastninger og skader begrenses.

Å flytte ressurser fra behandling til forebygging har ofte vist seg å være vanskelig i praksis.

Forebyggende tiltak, der gevinstene først blir synlige fram i tid, blir ofte nedprioritert på bekostning av andre tiltak som gir mer umiddelbare konsekvenser. Vi vet at ulikheter i levekår gir ulikheter i helse. Det går vesentlige sosioøkonomiske skillelinjer mellom de som deltar og de som står utenfor arbeid. Vi vet i dag at barn som vokser opp under utrygge omsorgsforhold, har økt sjanse for å få helseproblemer av psykisk eller fysisk art. Vi vet at en gjennomført skolegang er en beskyttelse mot dårlig helse og sosial isolering. I tillegg er utdanning i seg selv kriminalitetsforebyggende. Det er forebygging å ivareta barn og unges behov for gode omsorgsforhold spesielt og gode trygge oppvekstmiljø generelt.

Tiltak for en god folkehelse må rettes mot både med den eldre generasjonen, den oppvoksende og den voksne befolkningen i kommunen.

Helseutfordringer

Samhandlingsreformen innebærer også overføring av ansvar for helsetilbud til kommunene, og etablering av bedre pasientforløp. Oppgaver må i større grad løses ut fra et helhetsperspektiv med tydelig samhandling mellom ulike kommunale tjenester på tvers av tidligere avgrensninger. Det vil også være nødvendig å samarbeide med andre kommuner, spesialisthelsetjeneste og andre samfunnsaktører for å møte fremtidens utfordringer.

Helse og omsorgstjenesteloven åpner for ulike former for kommunalt samarbeid, og Stjørdal har allerede skaffet seg erfaringer på dette området som en del av Værnesregionen.

Den eldre generasjonen vil i stor grad bli ivaretatt via hjemmebaserte tjenester, og målrettede opphold i DMS og Lånke korttidsavdeling.

Det trengs en styrking i forhold til de barn og unge som i dag går på skole/barnehage. Ved å forebygge risiko og identifisere behov for tidligintervenering vil kommunen i større grad ha mulighet til å forhindre rekruttering til et liv der unge er avhengige av bistand fra det offentlige. Det er en utfordring å koordinere tjenestetilbudet, det strategiske ansvaret er i dag delt mellom Værnesregionen, Etat Oppvekst og Kultur og Etat Omsorg. Et stort antall ungdom har psykiske vansker, og flere kommunale tjenester arbeider for å trygge deres situasjon.

Helsesøstertjenesten har fått et økt antall arbeidsoppgaver gjennom faglige normkrav fra Helsedirektoratet de siste to årene. Stjørdal kommune har i dag 9,4 årsverk helsesøster. Med bakgrunn i fødselstall og antall elever i grunnskolen ligger en statlig forventning på 15 årsverk. Rådmannen forslår å øke antall helsesøstre i kommunen med 1 årsverk i året de neste tre år ved omprioritering av ressurser innen etatens budsjetttramme.

FAG OG REKRUTTERING.

42% av dagens ansatte er over 48 år, og vil i tiden fram mot 2030 gå av med pensjon. Utfordringene med den voksende eldre befolkningen, sykdomstilstander i befolkningen for øvrig, samt nye samfunnsreformer gjør at etaten må både erstatte og rekruttere ny kompetanse. Dette utfordrer etaten både ift tjenesteinnhold, organisering og tjenesteutvikling. Etaten er i forkant nasjonalt i forhold til bruk av ny teknologi, samt at vi har et regionalt ansvar for tjenesteutvikling og innovasjon via Utviklingssenteret for hjemmetjenester i kommunen.

ØKONOMISKE UTFORDRINGER

Etat omsorg står overfor store oppgaver i årene som kommer. Dette innebærer at grep av både organisatorisk, driftsmessig og økonomisk karakter må tas så tidlig som mulig.

NAV sosial:

Stjørdal kommune har i mange år slitt med til dels store overskridelser av sosialbudsjettet. Dette har sammenheng med antall sosialmottakere, og lengden på stønadperioden for mange av dem. Gjennomsnittlig varighet på stønad har økt fra vel 50 til ca. 100 døgn pr klient, samt at vi får innvandrere som er over 55 og ikke kvalifiserer til noen annen stønad før de er 67 år. En stor del er stønad til husleie. I dag er det ofte slik at mennesker med boligbehov bor i svært sentrale strøk av kommunen. Dette området har generelt høye priser. Aktivitetsplikt vurderes knyttet til ytelse av sosialstønad. Dette utfordrer kommunen som arbeidsgiver til å stille praksisplasser tilgjengelig.

Opprettelse av Lånke korttidsplasser

Kommunen har behov for opprettelse av korttidsplasser. Dette er knyttet til kommunens evne til å legge opp gode og hensiktsmessige pasientforløp for den enkelte ved sykdom, og dermed gi pasientene best mulig evne til å klare seg godt videre i hjemmet. Å utsette behovet for omfattende kommunal hjelp er et svært viktig mål for å unngå økte kostnader framover. Tiltaket vil få en nøkkelfunksjon i å redusere behov for nye langtids sykehjemsplasser og vil samtidig forhindre at ferdigbehandlede pasienter blir liggende unødig på sykehus. På Lånke kan kommunen etablere inntil 17 plasser. Dette til en pris på ca. 7,5 millioner kroner i driftsutgifter. Av disse vil etaten klare å finansiere ca. 5,0 millioner innenfor egne rammer, ved omdisponering av ressurser. Behov for å sikre drift av disse plassene er 2,5 millioner kroner.

Fossliveien 18.

Personene som skal flytte inn i Fossliveien vil ha behov for heldøgns omsorg og pleie. 8 brukere med helhetlig omsorgsbehov har behov for tilrettelagt boliger som er tilknyttet bofellesskap. Viktig å etablere og komme i gang med drift av bofellesskapet Fossliveien 18. Behov 2.1 millioner

Sikringstilbud:

Kommunen må i 2014 opprette et nytt sikringstilbud for en yngre pasient som blir skrevet ut til kommunen. Kostnad ca 2.0 mill.

Fastlegetilskudd:

Pr capita tilskuddet til legene har ikke blitt kompensert ved befolkningsvekst de siste 7 årene. Dette har ført til en utilsiktet budsjettbelastning på Helseenheten. I dag ligger det her et årlig etterslep på ca. 1,2 millioner kroner.

FIDES A/S

1. Ved etablering av FIDES A/S ble det **ikke** hensyntatt administrasjon av tjenesten. Dette er en merkostnad på **ca. 1 mill. kroner** som ikke er hensyntatt ved overføring av oppgaver fra kommunen til FIDES A/S.

2. 1.januar 2013 flyttet FIDES til egne lokaler på Sutterø. Lokalene på Fosslia fikk de tilført midler for å leie. Kommunen fakturerte så FIDES for den samme summen, slik at dette ikke ble noen merkostnad for Stjørdal kommune. Ved flytting til nye lokaler vil ny husleie bli bestemt, og denne skal og være i et nullspill mot Stjørdal kommune.

10 nye brukere har behov for tilrettelagt arbeid og dagaktivitet hvert år. Viktig med god koordinering at brukerne får den jobb/ aktivitet de er kvalifisert til. Hvert år vil det være ca. 4 som vil ha behov for en kommunal tilrettelagt plass som koster 180.000 kr pr plass. Viktig at VTA plasser blir økt i denne periode- kostnadseffektivt for kommunen. Aktivitetsplasser i grønn omsorg er en jobb brukerne

mestrer- behov for økning av Grønn Omsorg. Arbeid og dagaktivitet gir en bedre helse for våre brukere.

Omsorg 2030

- Etat Omsorg står ovenfor store utfordringer i tiden som kommer. Framtiden må planlegges i dag. For å sikre dette har etaten et prosjekt, «Omsorg 2030». Fra 010913 har etaten egen prosjektleder som skal sikre framdriften i prosjektet.

«Omsorg 2030» er vedtatt strategi i Helse og Sosialplan -2010-2013, og har som målsetning å utarbeide en overordnet, langsiktig- og helhetlig plan for kommunens helse- og omsorgstjeneste.

Stjørdal er den mest voksende kommunen i fylket. Dette gir oss utfordringer og ikke minst store muligheter. De store kommunale utfordringene er tverrsektorielle da samfunnsutfordringene griper over flere sektorer og forvaltningsnivå. De grunnleggende tema rundt folketallsutvikling, boligutvikling, næring, arealbruk, folkehelse, transport, klima, utdanning og kultur, er vevd tett sammen og krever at kommunen tenker og handler helhetlig i sitt arbeid.

Befolkningsutviklingen framskrives og Stjørdal ser ut til å ha over 700 flere innbyggere over 80 års alder i 2030, enn i dag. De ønsker å ha god helse, de ønsker å bo hjemme lengst mulig, de ønsker mest mulig autonomi i egen hverdag, og de ønsker en trygghet for bistand når de har behov for det. De samlede tiltak for folkehelse og gode behandlingsforløp vil rette seg inn mot disse målene. Den enkeltes egen innsats for å nå sine mål skal ikke overtas av kommunen. Valg av bolig, utforming av hjemmet og en tilgjengelighet for eksempel for velferdsteknologiske tiltak kan inngå i kommunal veiledning til den enkelte. Tilrettelegging av omgivelsene for egenaktivitet vil på tilsvarende vis øke den enkeltes mulighet til å greie seg selv lengst mulig, også ved sviktende helsetilstand. Omsorgssektorens innsats bør derfor innrettes klokt og må ikke frata den enkelte sine muligheter og evner til egen mestring av tilværelsen. Dette krever både innovasjon og kreativitet i planleggingen. Kortsiktige løsninger kan bli svært fordyrende på sikt i det framtidsspekt vi har i dag.

4.8 Etat Teknisk drift

Kvalitet

Etat teknisk drift har i lengre tid hatt kapasitetsutfordringer for å kunne følge opp vedtak, krav og forventninger. Bemanningen på etaten er ikke dimensjonert i forhold til omfanget av oppgaver. Spesielt er mangelen på kritiske kompetansestillinger prekær. Mange prosjekter er satt på vent med bakgrunn i manglende bemanning, økonomi, og manglende kompetanse. Etat TD er premissleverandør både for kommunens egne prosjekter og for private prosjekter. Stadig oftere ser vi at vi ikke strekker til og må utsette overmodne

prosjekter som både er vedtatt og finansiert. Avviket mellom det vi klarer å gjennomføre og det vi skulle ha gjort, øker for hvert år som går. Samtidig er kravet i lovverket skjerpet på mange områder, med kortere tidsfrister og økt kompleksitet. Med stort arbeidspress og korte tidsfrister øker risikoen for at det kan bli gjort feil med både økonomiske konsekvenser og dårlige tekniske løsninger. Det er viktig at vi i det videre arbeidet fortsatt har fokus på kvalitet, kvalitetssikring og nøyaktighet. For Stjørdal kommune og for fagmiljøene på Etat Teknisk drift er det maktpåliggende at vi opprettholder kvaliteten og nivået på de tjenestene vi skal levere. Etat TD er innstilt på å ta sin andel av ansvaret for at kommunen som helhet skal komme seg på innsiden av det økonomiske handlingsrommet. Denne oppgaven bør løses gjennom å kutte ut hele arbeidsoppgaver fremfor å senke nivået og dermed kvaliteten på alle arbeidsoppgavene.

Rekruttering/rekrutteringsstrategi

I løpet av de siste årene har det blitt mer og mer fokus på rekrutteringsutfordringene til offentlige stillinger generelt, og rekruttering av kritiske kompetansestillinger spesielt. Denne utfordringen er blitt viet mye oppmerksomhet i styringsdokumentene i Stjørdal kommune de siste årene uten at bildet har endret seg vesentlig. Situasjonen i dag er at utfordringen har forsterket seg, til tross for at det jobbes aktivt med å finne løsninger. Arbeidet med å få på plass en rekrutteringsstrategi er godt i gang, og det legges opp til en del endringer som på sikt forhåpentligvis vil gi en positiv virkning.

Kommunen har ikke klart å finne løsning på de akutte behovene for kompetanse kommunen har innenfor helt spesielle funksjoner for å kunne utføre de oppgaver vi er satt til å løse. Behovene for flere verktøy, incitament og større fleksibilitet i ansettelsesprosesser er sannsynligvis den eneste muligheten kommunen har for å klare å tiltrekke seg den kompetansen vi trenger. I dette ligger det behov for å utvikle og akseptere en differensiert lønnsmodell. I praksis vil det si å gi mulighet for å avlønne konkrete stillinger som vil ligge i kategorien kritisk kompetanse på et høyere nivå enn andre stillinger i andre kategorier. Uten disse virkemidlene og disse kompetansepersonene vil mye av utviklingsarbeidet og mange av de kommunale utbyggingsprosjektene stoppe opp. Det er derfor viktig at Stjørdal kommune aktivt tar stilling til om differensiert lønn kan innføres som prinsipp, og hvilke stillinger som eventuelt skal vurderes innenfor kategorien kritisk kompetanse.

FDV – Forvaltning-drift-vedlikehold

Stjørdal kommune har en eiendomsmasse med et areal på over 146 000 m².

Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi har beregnet at normale vedlikeholdsutgifter for bygninger som drives effektivt bør ligge på ca. 120 kr pr m². Det samme nivået ligger i beregningene fra "Forum for offentlige bygg og eiendommer (FOBE)". Nivået på vedlikeholdsbudsjettet i Stjørdal kommune skulle etter dette ligge på ca. 17,5 mill. kr pr år. I budsjettet for 2013 er det avsatt kr 8,95 mill. kr, eller ca. 51 % av anbefalte vedlikeholdsutgifter. Enhet Eiendom har utarbeidet en vedlikeholdsplan for perioden 2013-2017 som ble politisk vedtatt i mars 2013. Målet med planen er å få et kontinuerlig og godt vedlikehold på alle kommunale bygg.

Vedlikeholdsplanen er laget for å skape større forutsigbarhet ift vedlikeholdet av den kommunale eiendomsmassen. Det er utarbeidet vedlikeholdsplaner hvor det fremgår hva som bør gjøres når, konkret ned på hver enkelt eiendom/bygg. Den betydelige arealøkningen vi har hatt de siste årene har i større grad avanserte tekniske installasjoner, som krever tettere oppfølging av driftsansvarlige. Det gir også store utfordringer i drift- og vedlikeholds-planleggingen hvor en større andel av utgiftene er bundet opp i faste utgifter til driftsavtaler som man ikke kan unnlate å inngå. Fortsatt underbudsjettering av drift og byggvedlikeholdet vil gi ganske omfattende konsekvenser. Kortere levetid for byggene med større behov for investeringer i nybygg, økt etterslep på vedlikehold, økte driftskostnader, dårlig tjenestetilbud for brukerne og dårligere arbeidsmiljø og innelima både for brukere og ansatte er noen av dem.

Plankapasitet

Kommunestyret har vedtatt ny planstrategi med betydelige planoppgaver med oppstart i 2014, herunder kommunedelplaner for kommunesentrene. Videre vil arbeidet med arealplanen sannsynligvis avdekke ytterligere planleggingsbehov som må gjennomføres de nærmeste årene. I tillegg til de planene som står omtalt i planstrategien, så er det gjort vedtak om blant annet ny sentrumsplan med tilhørende konsekvensvurdering, ny områderegulering av Husbyjordet, regulering av nytt næringsareal på Vegsletta, økte byggehøyder og vurdering av parkeringsnorm. I alle disse sakene er det gitt uttrykk for en viss utålmodighet med ønske om at disse ferdigstilles så rask som mulig. Samtidig er det en rekke andre mindre planer som allerede er igangsatt eller som er utsatt på grunn av manglende kapasitet. Hvis vi skal klare å innfri forventningene i forhold til antall planer og kortere gjennomføringstid så må det settes av ressurser for å kjøpe private tjenester på dette området for å forsterke egne plan og reguleringsressurser. En forsiktig vurdering av ressursbehov innenfor området vil være ca. 1mill kr. pr år i 4 år. Alternativt må det fremmes finansieringssak for hver enkelt planprosess.

5.RÅDMANNENS PRIORITERINGER.

5.1 Drift.

Stjørdal kommunes økonomi gir ikke rom for å øke aktiviteten eller iverksette nye driftstiltak. Skal noe prioriteres opp må noe annet prioriteres ned.

Rådmannen foreslår omprioriteringer innen rammen med tiltak slik dette står i notatets pkt.3.6.3.

Rådmannen vil måtte prioritere reduksjon av dagens driftsnivå slik at det er balanse mellom budsjettrammer og aktivitetsnivå pr. 1.1.2014. Dette innebærer at kommunen er på et driftsnivå i henhold til vedtatt budsjett 2013. Videre vil rådmannen måtte foreslå kutt i økonomiplanen ut over nivå budsjett 2013 for å ha balanse slik dette også fremgår av notatets pkt. 3.6.3.

Rådmannen vil være tydelig på at når det gjelder tiltak for å redusere utgiftene så vil kvalitet på tjenester være viktig. Dette innebærer at rådmannen vil prioritere at tjenester/ tilbud legges ned/ fjernes for å ha ressurser til å drive med kvalitet i de tjenester som står igjen. Et prosentvis kutt i utgiftene på alle tjenester vil kun utarme hele driften og er etter rådmannens vurdering ikke en god løsning.

Med de kutt som det legges opp til vil det måtte bli endringer i bemanningen. I hovedsak vil dette bli løst ved naturlig turnover, men det kan ikke utelukkes at andre tiltak må iverksettes.

5.2 Investeringer

Investeringene i vedtatt økonomiplan 2013 – 2016 videreføres.

Investeringsrammen reduseres til 113mill.kr i 2017 mot et gjennomsnittlig årlig investeringsnivå i økonomiplan 2013-2 016 på 260mill.kr. pr. år.

Det foreslås 25mill.kr. til Halsen barneskole i 2017 samt 12.5mill.kr. til Skjelstadmark barnehage i 2017.

5.3. Plan og planprosesser.

Rådmannen vil prioritere:

- Planarbeid stasjonsområdet Stjørdal sentrum, som vil legge rammer for framtidig utvikling for dette området.
- Ny reguleringsplan for Stjørdal sentrum med konsekvensvurdering.
- Ny områdereguleringsplan for Husbyjordet med vurdering av parkeringsnorm.
- Reguleringsplan for nytt sentrumsnært næringsområde Vegsletta-Øyamoen
- Langsiktig og helhetlig plan for kommunens helse og omsorgstjenester.
- Planer for samarbeidstiltak i Værnes regionen knytta til Samhandlingsreformen.
- Skolebruksplan i henhold til kommunestyrets vedtak i sak 16/2011.
- Ny landbruksplan
- Utrede innføring av eiendomsskatt fra og med 2015
- Utrede etablering en felles parkeringsordning innen sentrumsplanens område basert på brukerfinansiering av parkeringsløsningene.

6.TABELLER

Oversikt investeringer